

Udeleženci NOB v pokojninskem sistemu

Kadar govorimo ali pišemo o pokojninski zakonodaji, njenih dobrih in slabih straneh, ne smemo prezreti ugodnosti, ki so borcev zagotovljene v temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju. Tudi namreč za priznanje posebne dobe, za pravice udeležencev NOB pred 9. IX. 1943, za pravico do pokojnine s 35 oziroma 30 leti delovnega staža, za pravico do pokojnine po 20 službenih letih in s 55 oziroma 50 leti starosti, pa tudi za možnost, da republiška komisija odobri pravico do pokojnine že po 15 letih delovnega staža. Nosilec »Spomenice 1941« gre še posebna pravica, ker se jim pokojnina odmerja po enoletnem poprečju osebnih dohodkov v 100-odstotnem znesku, če ta znesek ne presega najvišjega zneska možne pokojnine (v Sloveniji 2500 novih dinarjev).

Zaradi prešojne ne bo odveč navesti nekaj števil. Leta 1964 je bilo v Jugoslaviji 147.154 starostnih, invalidskih in družinskih upokojencev, ki so bili udeleženci NOB. Mimo teh je bilo še 14.721 upokojenih udeležencev NOB po členih 80 in 132 TZPZ in po informaciji ZJS. Vse to je takrat znašalo 161.875 upokojenih udeležencev NOB. Konec leta 1967 pa je bilo med 995.000 upokojenci okoli 32 odstotkov takih, ki so jim bile ob upokojitvi priznane te ali one pravice udeležencev NOB. Zaradi tega je na podlagi realnih ocen v zveznem proračunu za leto 1968 predvidenih 70 milijard starih dinarjev za kritje obveznosti federacije, ki nastajajo v zvezi s priznavanjem pokojnin pod ugodnejšimi pogoji. Seveda pri tem ne gre prezreti, da so tu vmes tudi vsi tisti upokojenci, ki imajo zaradi težjih delovnih pogojev po določilih TZPZ skrajšan delovni staž. In teh je 1,49 %.

V januarju 1965 je bila uvedena za udeležence NOV tako imenovana zaščitna pokojnina, ki je takrat znašala v Sloveniji 50.574 starih dinarjev (v drugih republikah le 34.000 starih dinarjev) a do 1. januarja 1968 se je v Sloveniji dvignila na 74.971 starih dinarjev (v drugih republikah od 50.000 do 53.300 S-din).

Ker pa valorizacija teh zaščitnih pokojnin ni enakovredna dvigu borčevskega dodatka,

bi bila pač najprimernejša rešitev v tem, da bi zaščitno pokojnino dvigali sorazmerno z vsakokratnim dvigom borčevskega dodatka.

Vse to so temeljito obravnavali na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Ugotavljali so tudi, da so pokojninsko osnovo do sedaj najbolj zvišali v Bosni in Hercegovini (za 89 %) in najmanj v Sloveniji (za 39 %). Pri tem pa ne gre prezreti, da je bila leta 1967 najvišja pokojninska osnova v BiH za 20 % višja od najvišje pokojninske osnove v Sloveniji, medtem ko je v istem času bil v Sloveniji poprečni osebni dohodek za 30 % višji od poprečnega osebnega dohodka v BiH. Vse to pa so razlogi, zaradi katerih predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije smatra, da je limit treba odpraviti.

Razpravljali so tudi o dosednji valorizaciji pokojnin in ugotavljali, da bi bilo treba pokojnine valorizirati sorazmerno z gibanjem osebnih dohodkov. Prav tako pa bi bilo treba urediti odnos med starimi in novimi pokojninami. Najdlje so se zadržali ob vprašanju, kako zagotoviti pravni in materialni položaj udeležencev NOB v pokojninskem zavarovanju.

Iz vsebine vsega gradiva, ki je služilo za podlago res temeljiti in razgibani razpravi, se da ugotoviti:

- da temeljni problemi pokojninskega sistema prav tako neugodno vplivajo na udeležence NOB kakor na druge zavarovance;

- zato je treba s skupnimi napor in po načelih samoupravljanja poiskati čimboljše ureditev te zadeve, da bo zagotovljena ekonomska in socialna varnost upokojencev.

Zaostajanje pokojnin za ekonomskim gibanjem in gibanji osebnih dohodkov resno ogrožajo standard upokojencev, predvsem tistih, ki so bili predčasno upokojeni, tako da postaja to ne samo socialni, marveč tudi politični problem. Pri vsem tem je treba še posebej naglasiti težavno stanje udeležencev NOB, ki so bili upokojeni po splošnih pogojih do 31. decembra 1964, uživalec zaščitne pokojnine borcev ter problem predčasno upokojenih oficirjev JLA in SNZ, ki so bili upokojeni po službeni potrebi.

V zvezi z vsemi temi problemi je predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije sprejelo tudi sklepe, ki se nanašajo na valorizacijo pokojnin, usklajevanje starih pokojnin z novimi, usklajevanje pokojnin vojaških zavarovancev, valorizacijo pokojnin udeležencev NOB.

Se posebej je v teh sklepih naglašena potreba po proučitvi položaja vojaških zavarovancev v pokojninskem sistemu in proučitvi možnosti zaposlovanja predčasno upokojenih vojaških oseb. Predlagana pa je tudi ukinitve najvišje pokojninske osnove — limita.

Na koncu sklepov je še rečeno, da jih je treba izvršiti čim prej, da trajno ureditev teh problemov je treba poiskati v temeljiti spoletni pokojninskega sistema.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRITOMIR ŠINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

ZBOROVALI SO STARI IN MLADI

Minulo soboto in nedeljo so se zbrali na partizanskih proslavah mladi in stari — borci NOV in mlada generacija, ki hodi po njihovih poteh.

Najmlajši — slovenski pionirji — so se v soboto, 31. avgusta, zbrali v Kočevju, kjer so proslavili 25. obletnico zbornice slovenskega naroda. To zborovanje oz. pohod v Kočevje so organizirali Zveza prijateljev mladine Slovenije, republiški odbor ZZB NOV Slovenije in družbeno politične organizacije občine Kočevje. Proslava — zlasti zborovanje s kulturno prireditvijo, kjer je govoril predsednik republiške konference SZDL Janez Vipotnik — je odlično uspela in zaslužila v okviru prenašanja revolucionarnih tradicij na mladi rod najboljšo oceno.

V nedeljo, 1. septembra, je praznovala partizanska Bela krajina: v Metliki je bila proslava ob 25. obletnici 15. SNOUB Belokranjske in ustanovitve oficirske šole glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Na slavnostnem prostoru se je zbralo kakšnih 15 tisoč ljudi, ki jim je govoril predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher. To je bila največja proslava tega dne, ki so se je udeležili tudi član sveta federacije Edvard Kardelj, predsednica zbora narodov zvezne skupščine Vida Tomšič, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka, predsednik republiške konference SZDL Slovenije Janez Vipotnik in podpredsednik zvezne skupščine SFRJ dr. Marjan Breclj. V govoru tovariša Kraigherja in na celotni proslavi je prišlo močno do izraza enotno stališče našega ljudstva do okupacije bratske

češkoslovaške republike: odločno obsojamo avanturizem petih članic varšavskega pakta, njihovo gonjo proti Jugoslaviji, bolgarske šovinistične apetite po Makedoniji itd., ter še z večjim zapuščanjem zremo v Zvezo komunistov Jugoslavije s tovarišem Titom na čelu! Proslava se je spremenila v pravi partizanski zbor, kjer so se Belokranjci spet izkazali kot dobri gostitelji.

Na tretjem mestu tega kratkega zapisa moramo omeniti še proslavo v Dolenjskih Toplicah ob 25. obletnici 8. slovenske brigade Frana Levstika, kjer je govoril podpredsednik skupščine SRS Janko Rudolf.

Tudi on je obsodil okupacijo ČSSR in poudaril, da je potreba po enotnosti našega delovnega ljudstva v boju za dejanska socialistična načela in sodelovanje med narodi v teh trenutkih večja kot kdajkoli prej.

O teh in drugih proslavah bomo poročali (tudi slikovno) še v naslednji številki.

Borci NOV odločno obsojajo okupacijo ČSSR

Izrazi ogorčenja in ostri protesti proti okupaciji ČSSR se slišijo vsepovsod. Mnogi občinski odbori ZZB NOV so sklicali posebne seje in na njih sprejeli resolucije, v katerih izražajo stališča udeležencev NOB

Težko bi bilo navajati vse sprejete resolucije, toda že posamezni odlomki iz nekaterih nam pokažejo, kako borci presojujejo in obsojajo zasedbo ČSSR po vojaških silah varšavske zveze.

V Ravnah na Koroškem so med drugim naglasili: Enotno in najostreje obsojamo podlo dejanje vodstva ZSSR in njenih satelitov. Zavedamo se hudič posledic vsega tega, čeprav jih še ne moremo oceniti v celoti...

Mi borci NOB, vojaški vojni invalidi ter rezervni oficirji in podoficirji naše občine v celoti podpiramo stališča, smernice in sklepe naših najvišjih predstavniških organov in CK ZKJ v zvezi s situacijo v ČSSR...

Mestni odbor ZZB NOV v Ljubljani pravi v svoji resoluciji:

Najostreje obsojamo vsako vojaško akcijo proti svobodnim narodom, vsako okupacijo, ki je in postane nasilje, pa naj prihaja s katerekoli strani. Zato odločno obsojamo vojaško okupacijo ČSSR proti volji njenih

ustavnih organov in zahtevamo umik čet varšavske zveze.

Člani občinskega odbora ZZB NOV v Murski Soboti izjavljajo tole:

Na lastni koži smo bridko občutili stalistični pritisk na našo državo pred dvajsetimi leti. S simpatijami smo spremljali prepoved naprednih socialističnih sil v ČSSR in pričakovali, da bo ZSSR spoštovala bratstvo deklaracijo.

Okupacija socialistične države bo imela daljnosežne in usodne posledice za razvoj mednarodnega delavskega gibanja.

V resoluciji občinskega odbora ZZB NOV v Mariboru so poudarili:

Izražajoč občutke ogorčenja in prepričanja borcev NOV, odločno zahtevamo umik vseh okupacijskih sil in prenehanje vsakršnega vmešavanja v češkoslovaško notranje zadeve.

Občinski odbor ZZB v Šmarju pri Jelsah ugotavlja:

Zglašamo se in obsojamo nesocialistični postopek oboroženih sil varšavske zveze s ZSSR na čelu, ki so brez razloga okupirale ČSSR, da bi za-

vrle samostojno, socialistično izgradnjo te države.

V Celju je občinski odbor ZZB NOV takole izrazil negodovanje do dogodkov v ČSSR:

Z ogorčenjem obsojamo agresijo in okupacijo socialistične države z uporabo enot varšavske zveze in vmešavanje v notranje zadeve češkoslovaške socialistične republike. Vsestransko podpiramo progresivna prizadevanja češkega in slovaškega ljudstva pri izbiri lastne poti v socializem.

Na Jesenicah so se skupaj z občinskim odborom ZZB sestali tudi predstavniki združenj v občini in obsodili agresijo, ki so jo na svobodno Češkoslovaško izvedle vojske članic varšavske zveze.

V svoji resoluciji izjavljajo tudi tole:

V imenu vsega članstva Zveze borcev NOV, jeseniške občine podpiramo resolucijo X. seje CK ZKJ in zagotavljamo, da bomo borci NOV še naprej zagovorniki vsega naprednega in da se bomo še naprej borili za svetle ideale socializma.

BESEDE IN DEJANJA

Šundu se je treba postaviti po robu

Cas je, da se o šundu, njegovih koreninah in njegovih komercialnih pobudah začne pri nas resna razprava. Trdno smo prepričani, da sodne intervencije in prepovedi pri tem ne bodo mnogo pomagale, razen da bodo še bolj razvnelo zanimanje dela publike za takšno »literaturo«. Morda bi po solidni in vsestranski analizi kot organizirana družba lahko storili trajnejše, dolgoročnejske ukrepe, da bi se šundu, zlasti pa tistim, ki ga proizvajajo, učinkoviteje postavili po robu.

Komunist — 23. VIII. 1968

300.000 mesečno,

ne da bi kaj delal
V športni rubriki »Politike« sem bral, da Radoslav Krstić, menažer nogometnega kluba »Gorjanci«, prejema mesečno 300.000 starih dinarjev, ne da bi kaj delal.

Koliko prejema še tisti, ki nekaj delajo?
Politika — 25. VIII. 1968

Tujina se diči z delom njihovih rok

Težko je reči, koliko Jugoslovancev je trenutno na delu v tujini. Zavod za migracije in narodnosti v Zagrebu ocenjuje, da jih je od 1948 do 1966 odšlo 310.000, lani pa naj bi jih bilo v tujini 382.540, kar je 1,9 odstotka skupnega števila jugoslovanskega prebivalstva. V časopisih pogosto zasledimo oceno, po kateri dela v tujini do 400.000 Jugoslovancev. Zvezni urad za zaposlovanje zatrjuje, da je bilo lani v osmih državah zahodne Evrope kakih 300.000 Jugoslovancev.

TT — 28. VIII. 1968

Jabolk na pretek — kaj pa cena?

Predstavniki »Makedonija-ploče«, poslovnega združenja iz zahodne Makedonije, »zibelke jabolk«, so izjavili, da od tam lahko pričakujemo 30.000 ton visoko kvalitetnih jabolk. Letina v zahodni Srbiji, kjer gojijo v glavnem vrsto jabolk »gudimka«, je presegla vsa pričakovanja — okoli 90.000 ton! V Sloveniji jih bodo na plantažah socialističnega sektorja pridelali okoli 10.000 ton, a v privatnem sektorju okoli 43.000 ton. Na Hrvaškem, predvsem v Zagorju, pa tudi v Bosni in Hercegovini, ki so tudi pridelali tudi več kot lani.

Politika-ekspres — 29. VIII. 1968.

Med špekulanti

Množične špekulacije z regreksom za letni dopust in rudnikih »Kreke« so povzročile veliko razburjenje v Tuzli in v Lukavcu. Garancijska pisma, ki so jih rudarji dobivali namesto denarja, ko so odhajali na morje ali v planine, niso služila svojemu namenu. Rudarji so z njimi kupovali jaginjeta na raznju, žganje, razna živila in podobno. Računajo, da je med letnim kalem 1000 rudarjev na tak način prodalo svojo pravico do bivanja v domovih oddiha. Za brezvestne gostince pa je to bila odlična priložnost za velik dobiček in to predvsem v Lukavcu. Graščanci in drugi bližnji kraji. »Kreke« so pošiljali račune za prenočevanje, čeprav ni tam bil nihče. Kompromitirali pa so se predvsem z navijanjem cen. Tako so na primer kilogram kave začeli računati 8000 starih dinarjev.

Borba — 29. VIII. 1968

V petek, 30. avgusta, je bilo v prostorih republiške skupščine Slovenije veselo in živahno. In kaj ne bi bilo! V goste je prišlo 30 pionirjev in pionirk, udeležencev zveznega pohoda po stopinjah poslancev II. zasedanja AVNOJ, ki ga organizirata »Pionirski list« in »Male novine« iz Sarajeva. Med njimi je 15 slovenskih pionirjev, članov fotokluba iz Škofje Loke, najrajčnejev natečaja »Pionirskega lista«, druga polovica pa so najboljši pionirji — dopisniki »Malih novin« iz vseh republik. Med slednjimi imamo tudi slovenskega predstavnika. Pot bo — kot pred 25 leti — vodil partizanski general Jaka Avšič.

Začetno zadrego, ki spremlja po vsak korak v neznano, je prekinila dobrodošlica pionirjem, ki jo je v imenu republiške skupščine in v svojem imenu izrekel tovariš Janko Rudolf. O namenu tega sedemdnevnega popotovanja po Sloveniji, Hrvaški in Bosni je spregovorila pionirka iz Škofje Loke, Vesna Nastran. Uradnemu delu sprejema, ki so se udeležili tudi nekdanji poslanci, člani slovenske delegacije, Mica Šlandrova, Jaka Avšič, Franc Lubej in Božidar Jakac, je sledil ogled skupščinskih prostorov, nato pa za kуска, ki je potekla v prijetnem vzdušju srečanja dveh generacij.

M.S.

Človek ne ve, ali bi se jezil ali smejal, ko poslušam glasove iz Moskve, naperjene proti Jugoslaviji iz Komunistične Partije, da sta ČSSR in Romunija ob »prijateljski« okupaciji Češkoslovaške znašili na pozicijah imperializma. Pri tem pa gredo mirno mimo dejstva, da so tokrat imperialisti dosti manj glasni kakor komunistične partije na Zahodu, na katerih podporo je Sovjetska zveza doslej zmeraj računala. Ogromna

mizo, zapre gospodarja itd., ga ne boš smehljaje se pozdravil in ga krstil za prijatelja. Tudi sosedom ni vseeno, ko zvedo za nasilje, saj bi se lepega dne ognjeno tudi njim pripetilo kaj takega, če bi bili tiho. Kremeljski voditelji pa hočejo, da bi jim druge države zapele hvalnico za vse, kar so napravili hudega Čehom in Slovačkom.

Agresor je agresor, pa naj pride z desne ali z leve, v tem pri-

Ob glasovih iz Moskve

večina komunističnih partij na svetu je obsodila agresijo petih članic Varšavskega pakta na ČSSR. To je seveda za »prvo delo« socializma: bratstva resnica, ki ji je težko pogledati v obraz. Birokratsko etatistične sile v Sovjetski zvezi so doživele hud moralen poraz, zato ni čudno, da stresajo jezo na Jugoslavijo, ki se je leta 1948 prva postavila po robu njihovega hegemonizmu.

Svar je tako jasna, da ne potrebujemo nobenih komentarjev. Če pride kdo nepovabljen v našo začetno po njej šariti, se spravi za

meru zasluži agresor pravzaprav še hujšo obsodbo, ker je vdrl v Češkoslovaško v imenu ideje, ki je ljudstvu sveta, najdražja in najsvetejša, v imenu socializma...

Okupacija ČSSR je udarila po glavi nešteto ljudi, ki so mislili, da je Sovjetska zveza po Stalinovi smrti že doživela preobrazbo glede pojmovanja poti v socializem in socialističnega internacionalizma. Zdaj vidijo, da so se bridko uračunali...

Najhuje pa je to, da okupacija ČSSR pomeni podporo najbolj

reakcionarnim silam na svetu, ki so z njo dobile novo orožje za boj proti komunističnim partijam in naprednemu delavskemu gibanju sploh...

Sicer pa smo državljani in občani SFRJ ob češkoslovaškem primeru znova spoznali pravilnost naše samoupravljalne poti, ki nam edina ustreza in zagotavlja nadaljnji uspešen razvoj. Tudi drugim deželam želimo, da bi šle v socializem po njim ustreznimi poti in da bi se otresle vseh konservativnih sil, ki jih pri tem ovirajo!

FRANJO GODEC

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI
VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

ČSSR: vsiljen sporazum. — Od 23. do 26. avgusta so se v Moskvi pogovarjali sovjetski in češkoslovaški predstavniki o ureditvi položaja na Češkoslovaškem. Sporazum, ki so ga dosegli, vsiljuje Češkoslovaški hude pogoje; predvsem je vojaško okrnjena njena suverenost. Kratak povzetek sporazuma: vsi češkoslovaški ustavni in drugi organi bodo še naprej opravljali svoje funkcije v dosednji sestavi; okupacijska vojska se ne bo vmešavala v notranje zadeve, umaknila pa se bo v treh etapah. Ljudstvo je z razočaranjem sprejelo pogoje sporazuma. CK KPC je na svojem zadnjem plenumu doživel večje kadrovske spremembe. Dubček je na plenumu poudaril potrebo po obnovitvi avtoritete in opravljanja funkcij vseh državnih, partijskih in družbenih organov.

M. Tepina pri deželnem podkomisarju. — Generalni konzul SFRJ v Trstu inž. M. Tepina je obiskal podkomisarja podprefekta dr. Molinarja in šefa kabineta predsedstva deželne odbora dr. Paparo, z namenom seznaniti italijanske oblasti z značajem proslave 25. obletnice vstaje primorskega ljudstva, ki bo 15. septembra letos v Novi Gorici. Inž. Tepina je na proslavo povabil predstavnike italijanskih oblasti.

Bonn zanika dobavo orožja. — Predstavnik zahodnonemškega obrambnega ministrstva je odločno zavrnil vesti v sovjetskem tisku, ki jih je objavila vzhodnonemška agencija ADN, češ da

DOGODKI TEDNA

je Zahodna Nemčija dobavila Češkoslovaški orožje in radijski material. Tvrdira »Standard Elektrik« iz Stuttgarta, o kateri je bilo v omenjeni vesti govora, je sporočila, da že šest let ne izdeluje spornega materiala.

Konferenca neatomskih držav. — V Ženevi se je začela konferenca držav, ki nimajo atomskega orožja. Konferenco, ki bo trajala do 29. septembra, je sklicala generalna skupščina OZN, udeležujejo pa se je delegacije iz kakšnih osemdesetih držav, pa tudi predstavniki štirih atomskih velesil: Francije, ZSSR, Velike Britanije in ZDA. Delegacija SFRJ vodi Dimče Belovsiki.

Pogajanja Hanoi — Washington. — 19. seja delegacij DR Vietnam in ZDA na pariški avenijski Kleber ni prinesla nič novega. Xuan Thuy je ponovil že doslej izrečene obtožbe na račun vlade ZDA, ameriški predstavnik Harriman pa je dejal, da je mir v Vietnamu odvisen od severnovietnamske strani. Thuy je odgovoril, da recipročnost, ki jo zahtevajo Američani, ni v skladu s težnjami vietnamskega ljudstva.

De Gaulle bo imel tiskovno konferenco. — Francoski predsednik de Gaulle bo imel 9. septembra v Elizejski palači tiskovno konferenco za domače in tuje novinarje. To bo njegov prvi letošnji pogovor z novinarji, kajti tradicionalne spomladanske tiskovne konference ni bilo zaradi študentskih in delavskih nemirov.

Avstrija je nevtralna. — Avstrijska vlada je izvedla ukrepe, s katerimi naj bi zagotovila državno nedotakljivost in varnost. S tem je odgovorila na nekatere obsodbe opozicijskih krogov, češ, da je avstrijska vlada v zvezi z dogodki na Češkoslovaškem pokazala znamenja servilnosti in popustljivosti. Zvezni kancler Klaus je zavrnil sovjetske obtožbe, da je Avstrija prekršila svoj status nevtralnosti.

Humphrey — kandidat demokratov. — Podpredsednika ZDA Huberta Humphreya so uradno izbrali za kandidata demokratske stranke za predsednika ZDA. Konvencija je odobrila stališče večine, ki pravi, da bo bombardiranje Severnega Vietnama ustavljeno takrat, ko bodo ugotovili, da taka poteza ne more ogroziti ameriških čet in ko bodo prejeli odgovor iz Hanoia. Ob zasedanju konvencije so izbruhile srdite demonstracije.

Z raketami nad oporišče. — Sile osvobodilne fronte Južnega Vietnama so s 122-milimetorskimi raketami bombardirale glavno oporišče na osrednji planoti mesta Pleiku. Najmanj 17 raket je zadelo mestno središče. Raketne pa so padale tudi na letalsko oporišče Bien Hoa. Saigonska policija je izvedla vrsto aretacij in preiskav, da bi preprečila sabotaže gverilcev.

Je Izrael v pripravljenosti? — O možnosti nove izraelske agresije proti Jordanu pričajo pogostejši spopadi med izraelskimi in jordanskimi silami v zadnjem času ter informacije, da pripravljajo izraelske čete premične mostove na desni strani Jordana; z njimi morda pripravljajo pot za vdor tankov na drugo rečno obalo. Vse je močno podobno položaju pred junijskim napadom.

Nemiri v Brazzavilleu. — V Kongu — Brazzaville so uvedli izjemno stanje, ker je vojska napadla taborišče za predvojaško vzgojo članov zveze mladine. Uporniki so se spopadli s četami kongoske vlade, da bi preprečili aretacijo dveh odstavljenih ministrov. V taborišču sta obkoljena dva nekdanja ministra brazzavillske vlade skupaj s 70 kubanskimi vojaškimi inštruktorji.

Borci Dolenjskega odreda!

V nedeljo, 8. septembra 1968, se bomo zbrali v Trebnjem, kjer bomo proslavili 25. obletnico ustanovitve Dolenjskega odreda.

Ob tej priložnosti, ko bodo občani Trebnjega proslavljali svoj občinski praznik, bo Dolenjskemu odredu podeljen tudi domicil v tej občini.

Zbrali se bomo v Trebnjem ob 9. uri dopoldne. Borci Dolenjskega odreda! Pridite! Vidimo se v nedeljo! Na svidenje!

Odbor Dolenjskega odreda

Vabilo

Odbor borcev Jeseniško-bohinjskega odreda vabi vse nekdane borce, svoje padlih in po vojni umrlih borcev ter vse, ki so tako ali drugače sodelovali z odredom, na svečano podelitev domicila odredu.

Proslava bo v nedeljo, 8. septembra ob 10. uri »Pod skalco« pri Bohinjskem jezeru, če pa bo slabo vreme, v hotelu »Stane Zagar« na Ribčevem lazu.

Domicil odredu bosta podelili jeseniška in radovljiska občina.

OB TABORNEM OGNJU

STALIN BO MORAL ŠE ENKRAT UMRETI

Kdo izmed nas ni v teh dneh napeto sledil razvoju dogodkov v ČSSR, kdo se ni bal za njeno usodo, ko so se začeli nad njo zbirati temni oblaki?

Niti v sanjah si nismo upali pomisliti, da bi se utesnili zgoditi, kar se je. Ko smo zvedeli za okupacijo, nas je vrglo pokonci. Kdo so tisti, ki so poslali tanke nad neoborožene ljudi, da bi s tem uničili domnevno »kontrarevolucijo«? So res zaščiteni socialističnih interesov, miru, svobode in enakopravnosti malih narodov, so še vredni, da se imenujejo komunisti?

Nazadnje smo ugotovili z bolečino v srcu, da je okupacija ČSSR delo birokratskih in etatičnih sil in petih socialističnih državah in da so se te sile dokončno razkile pred svetom. Spoznali smo, da je sicer Stalin že zdavnaj umrl, njegov duh pa še živi v njegovih naslednikih in da bo torej moral Stalin še enkrat umreti, da bo lahko nastopilo novo poglavje v razvoju svetovnega socializma.

Sile, ki so zagrešile napad na češkoslovaško samostojnost, so v današnjem zapletenem svetovnem položaju naredile socializmu

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Priprave na proslavo petdesetletnice bojev na severni meji

Pred kratkim je bila v Mariboru medobčinska konferenca prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/1919, ki so se je udeležili predstavniki republiškega odbora iz Ljubljane in občinskih odborov iz Celja in Maribora. Konferenco je vodil predsednik republiškega odbora dr. Maks Pohar, ki je uvodoma dejal, da se naglo bližajo dnevi, ko bodo borci za severno mejo in z njimi slovensko ljudstvo proslavili 50. obletnico razpada avstroogrske monarhije in začetek bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije.

Po izčrpi razpravi o programu proslave je bilo sklenjeno, da bo republiški odbor Zveze prostovoljcev-borcev za se-

verno mejo 1918/1919 priredil v soboto, 26. oktobra v Ljubljani slavnostno akademijo, dne 23. in 24. novembra pa bo odbor za proslavo 50. obletnice bojev za severno mejo organiziral v Mariboru veliko jubilejno proslavo. V soboto, 23. novembra, bo slavnostni sprejem, ki ga bo predstavnikom občinskih odborov borcev za severno mejo priredil predsednik mariborske občinske skupščine Mirko Zlender, v nedeljo, 24. novembra pa bo v Mariboru veliko manifestativno zborovanje vseh še živečih borcev za severno mejo s številno udeležbo prebivalstva iz vseh krajev, zlasti iz severne Slovenije.

Konferenca je naložila republiškemu odboru Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/1919, kakor tudi odboru za proslavo 50. obletnice bojev za severno mejo, da medtem pripravita vse, da bosta obe prireditvi organizirani tako, kakor to zasluži ta zgodovinsko pomembni jubilej.

Veliko zanimanje je zbudilo med udeleženci konference obširno poročilo podpredsednika republiškega odbora Staudekara, ki je kot predstavnik republiškega odbora v razpravi o osnutku novega zakona o borcih

za severno mejo v odborih in zborih republiške skupščine uspešno zastopal koristi organizacije. Udeleženci konference so poročilo z odobravanjem sprejeli.

Po poročilu je konferenca pooblastila tovariša Staudekara

ja, da tudi pri obravnavanju predloga zakona o borcih za severno mejo v skupščinskih forumih z enako prizadevnostjo zastopa koristi borcev vse do tlej, ko bo skupščina v jeseni zakon sprejela.

F. Št.

Borcem XII. SNOUB

Odbor 12. SNOUB vabi vse bivše borce in svoje padlih na srečanje ob 25. obletnici ustanovitve brigade, ki bo 7. in 8. septembra 1968 v Novem mestu.

V soboto, 7. septembra 1968 bo ob 18. uri otvoritev razstave brigade v Dolenjski galeriji v Novem mestu.

Ob 20. uri bo akademija v počastitev 25. obletnice ustanovitve brigade v domu ljudske prosvete v Novem mestu.

V nedeljo, dne 8. septembra bo ob 6. uri budnica novomeške godbe, ob 10. uri promenade koncert iste godbe.

Istočasno, to je ob 10. uri bo zbor brigade, predaja poročila, razvitje prapora, podelitev odlikovanja brigadi, ter pozdravni govori.

V programu bosta sodelovala: novomeška godba na pihala in pevski zbor.

Po končanem programu bo skupno kosilo za vse pripadnike brigade, svojce padlih in povabljenec.

Tovariši, nekdanji borci! Pridite polnoštevilno 7. in 8. septembra 1968 v Novo mesto. Oglejte si razstavo naše brigade, udeležite se zbora brigade, da si bomo stisnili roke in razveselili ob ponovnem srečanju.

Kot vabilo naj velja to obvestilo, ker posebnih vabil ne bomo pošiljali.

ODBOR

Pisma uredništvu

Tudi mi ne držimo rok križem!

V vašem listu od 13. avgusta sem bral tudi članek o dejavnosti ZB »Koroška vrata« v Mariboru, ki ga je napisal D. Miklavc. Iz vsebine sklepa, da sta mu podatke za članek dala predsednik ZB Alojz Cvetek in tajnica Cvetka Zilavec. Z vsem, kar sta povedala, se strinjam, le k zadnjemu odstavku bi imel nekaj pripomb. Dovolite, da ga dobesedno navedem:

»Opozoriti želimo, da ugotavljamo, da borci, ki niso v socialno-materialnih težavah, ali pa oni, ki imajo urejeno stanovanje, in tisti, ki prejemajo primerno priznavalino, niso več delavni. Poraja se občutek, kot da so se umaknili z utemeljitvijo, češ, zdaj imamo vse urejeno in zato ZB NOV ne potrebujemo več. Tisti pa, ki vsega tega nimajo, so zelo delavni.«

Mislím, da te besede letijo na vse tiste nekdanje borce, komisarje, komandirje in komandante, ki so po dolgih letih čakanja prišli do stanovanj in priznavalnin, moralno in člove-

ško upravičenih. Drugače pa je vsakdo izmed nas delaven, kolikor mu to dopušča zdravje. Naj omenim, da so med nami tudi 100-odstotni invalidi. Vsi, ki na nas leti očitek, se zavemo svojih dolžnosti; ni res, da zdaj samo še uživamo tisto, kar nam je dala družba. Razen tega pa nekateri med nami delajo v drugih organizacijah, ne samo v ZB. Drugi pa pišejo svo-

Taborniška organizacija je potrebna — ni potrebna?

Razpravljanje o vlogi in koristnosti taborniške organizacije zbujajo pri bralcih našega tednika veliko zanimanje. Ker menimo, da naj o zadevi pove svoje mnenje čimširša javnost, nadaljujemo polemiko, začeto v 31. številki »TV 15«. Priobčujemo še pismo Boža Pančurja z Jesenja.

Božo Pančur: »Pazljivo sem prebral članek »Se enkrat: Taborniška organizacija je potrebna — ni potrebna« v številki 33 z dne 20. 8. 1968. Ne vem, ali so me predlogi navdušili ali razočarali. V spomin so mi prišle znane akcije: Dolenjske toplice, Ostrožno, Okroglica, 20 let vstaje Slovencev, zborovanje na Kočevskem Rogu, zborovanje v Kočevju,

služila nekaj sredstev družbe? Torej moramo biti bolni, da bomo delali v tej skrbni družbi. Tudi ni res, da so v naših vrstah samo zdravi ljudje. Mi ne delamo pri sprejemanju članov zdravstvene selekcije. Očitane nam 600-krat 0,50 din in delo. Morda imate prav. Drugi bomo organizirali take akcije, kjer bo prispevek članov zadostal za izvedbo. Tokrat na žalost ni. Samo potem ne vprašujete, kje so taborniki, kadar bo kakšna večja politična manifestativna akcija. Dovolite, da citiram Rudolfa Smuca: Rad bi vam povedal, da smo v gospodarski reformi in da je v tej reformi vsaki družbeni in gospodarski organizaciji piličo domerjen denar, za katerega je treba vedno in temeljito premisliti, kje bi ga koristneje vložili. Taborniki smo mislili, da je gojenje partizanskih tradicij koristno. Lahko pa me prepuščate tudi nasprotno, vprašanje je le, če me boste prepričali.

Tudi sami ste neprepričljivi, v uvodnih besedah ugotavljate, da je organizacija koristna; da ne boste komu pisali, ker to vsi vemo! V nadaljevanju pa ugotavljate, da družbi ni potrebno dati denarja za koristno. Dvomim, če vsi vedo, kakšen je socialni sestav naše organizacije. V naših vrstah je zelo malo tistih, ki imajo možnost z avtomobilom na vikend ali izlet. Pretežno so tisti, ki jim je naša organizacija redka priložnost, da si ogledajo našo domovino.

Dvomim, če vsi vedo, kakšen je socialni sestav naše organizacije. V naših vrstah je zelo malo tistih, ki imajo možnost z avtomobilom na vikend ali izlet. Pretežno so tisti, ki jim je naša organizacija redka priložnost, da si ogledajo našo domovino.

Osemnajst let je bila organizacija potrebna in njen program dober, zdaj pa o tem, ali je ali ni potrebna, govorijo mnogi ljudje, med njimi tudi taki, ki bodo prav to vprašanje lahko postavili takrat, ko se bodo družbena sredstva ponovno delila organizacijam. Prepričan sem, da je družbi koristno delo potrebno primerno stimulirati, nekoristno pa preprečiti.

Pripomba o dr. Cundru

V »TV-15« št. 32. od 13. avgusta letos je izšel članek z naslovom: »Tovariši iz sobe številka enajst«. Med drugim pisec piše tudi o dr. Cundru, da je bil aretiran zaradi sodelovanja z NOB. To pa ni res. Dr. Cunder namreč z NOB ni samo sodeloval, ampak je bil njen aktiven član. Najprej je zdravil ranjene Kamniškega bataljona. Ko je previjal ranjence, ki so bili ranjeni 24. decembra 1942 na Kostavski planini, med katerimi sem bil tudi jaz, je šel po zvezi v Cerklje alj Kranj po zdravila in obveze. France Mejač ga je vozil s sanmi. Pisec omenja Mejača, prav tako pa tudi izdajstvo, verjetno Mejačevih bratov. Tedaj so Nemci dr. Cundra ujeli.

Te pripombe sem zapisal, ker se mi zdijo krivično opisovati dr. Cundra samo kot sodelavca, ne pa kot aktivnega udeleženca NOB.

Josip Jeras
Kamniki

Gradbeno podjetje Litija

OPRAVLJA VSE VRSTE DEL NA NIZKIH IN VISOKIH GRADNJAH,

SOLIDNO, PO KONKURENČNIH CENAH IN V DOGOVORJENEM ČASU

velikansko moralno in politično škodo, višjo pa mogle prizadeti ali okrniti njegove zgodovinske vloge, saj nezadržno raste in ga pri tem ne morejo ustaviti ne Američani v Vietnamu ne napa-dalci na ČSSR.

Prav v boju s takimi posegi si mali narodi pridobivajo največje zasluge pred človeštvom, saj iz njihovih žrtv in trpljenja raste nov svet.

Iz razvoja dogodkov v ČSSR pa tudi pri nas doma lahko ugotovimo, da brez prisilnih ukrepov lahko vodi delovno ljudstvo le tisto vodstvo, ki uživa popolno zaupanje. To pa vodstvo lahko doseže le, če je zastopnik ljudske volje, koristi, branilec njegove samostojnosti, časti in svobode. Zaupanje ljudstva je izpit za vsako vodstvo, za vsako ideologijo in družbeni red. Zaupanja ni mogoče pridobiti s silo, zlasti pa ne z bajoneti in tanki.

Zato tudi birokratsko-etatični voditelji peterice napadalcev razglašajo kot protirevolucionarno vse, kar jim ni všeč zaradi njihovih osebnih, kikirskih in kastnih koristi. Pri vsem tem se boje, da ne bi demokratski razvoj v ČSSR sprožil podobnega gibanja tudi v »njihovih« državah. Sebe skušajo predstavljati za edine branilce revolucije in socializma.

Toda kdo jim še verjame, ko skušajo svet prepričati, da s svojo »bratsko« in »internacionalistično« akcijo podpirajo narode ČSSR in jih rešujejo pred zmedo in žrtvami? Na ozemlju ČSSR kontrarevolucije ni bilo! Če bi armade peterice napadalcev hotele iskati kontrarevolucijo, bi jo našle v glavnih mestih svojih držav, kajti tam se košatijo zaviralci rasti socializma!

Politični in moralni poraz okupatorjev ČSSR je kljub neocenljivim izgubam za socialistično gibanje velika moralna zmaga nad birokratskimi, etatičnimi in dogmatičnimi silami.

JAN KOS

v Goriških Brdih, v Cerknem in še mnoge druge, kjer je bilo prav gotovo porabljenih mnogo družbenih sredstev, da so te veličastne akcije uspeli. Vseh smo se udeleževali tudi taborniki. Nekaj smo prispevali sami, nekaj pa nam je prispevala družba v obliki popustov pri prevozu in denarju za našo opremo. Nikče nam ni takrat rekli: podajte najprej na delovno akcijo, da si pri služiti denar, potem pa na partizansko slavlje. Nehote primerjam vse dosedanje akcije »Večno šumi Sutjeska« in si mislim: morda pa smo se tokrat taborniki ušli in smo se udeležili akcije, ki ni tako pomembna. Čeprav se nam zdi izredno pomembna, saj je preteklo 25 let od kar so minili boji, tako važni za nadaljnji razvoj NOB.

Dragi tovariši! Taborniki nismo prosili družbeno-političnih organizacij, vzgojnih in delovnih organizacij za kritje vseh stroškov, da bi lahko gojili partizanske tradicije, je vsak med nami prispeval 100 N-din za udeležbo in še 74 N-din za kroj. Organizacije in podjetja smo prosili le za tisti denar, ki nam ga je zmanjkalo. V stiski smo se obrnili na vse, ki so nam bili takrat v mislih, med njimi tudi na ZB in RK. Res, da te organizacije podpirajo socialno in zdravstveno ogrožene ljudi, svoje člane. Vem pa tudi, da je v blagajnah odborov tudi nekaj denarja, posebno pri ZB namenjenega za gojenje partizanskih tradicij.

RK ima namen pomagati zdravstveno šibkim. Tudi, če bomo z taborniki zdravstveno problematični, se lahko nadejamo pomoči. Kaj pa zdravstvena preventiva? Ali taborniki, pohodni in športna rekreacija ni zdravstvena preventiva, ki ti za-

Jeseniško-bohinjski odred se bo 8. septembra sestel pri Bohinjskem jezeru, kjer bosia podelitev domicila in slovesnost

Bohinj bo v kratkem praznično razveselila velika partizanska slava. Povodno se bodo sestali borci, ki so iz okoliških vasi in gozdov napadali okupatorja in branili rodno grudo. Bohinj jih bo sprejel tako kot nekoč, tako kot med vojno. Že drugič po vojni se bodo sešli borci nekdanjega Jeseniško-bohinjskega odreda, skupščini občin Radovljica in Jesenice pa bosta tokrat tej enoti podelili domicil.

Jeseniško-bohinjski odred je bil ustanovljen 4. septembra 1944. leta, njegovo operativno območje pa je zajemalo območje Bohinja, Zgornjesavske doline do Bleda, Jelovico do Podnarta in onstran bivše meje do Podbrda.

Odred je bil ustanovljen z namenom in nalogo, da na tem območju uničuje sovražnikove postojanke ter njihove enote, utrjuje politično zavest borcev in prebivalstva in da mobilizira prebivalstvo, sposobno za borbo.

Takoj po ustanovitvi je odred izvedel veliko mobilizacij in je konec oktobra štel že 579 borcev. V akcijah in borbah je bil zelo agilen, saj je v treh mesecih izvršil 35 večjih akcij.

Po teh akcijah je odred dobil nalogo, da se pomakne na sektor Cerknega. Februarja 1945. leta je bil reorganiziran. V Zgornjih Novakih je štab IX. korpusa skoraj vse borce razporedil po enotah 31. divizije, v zameno pa sta Prešernova in Vojkova brigada dali po eno četo, ki sta s preostalim moštvom odreda postali zamelek novih bataljonov odreda.

Nova oziroma reformirana bataljona sta štela po 60 mož. Vsak bataljon sta sestavljali dve četi, vsaka četa pa je imela dva voda. Vsak bataljon je bil oborožen z osmimi puškami, mitraljezi, z lahkim avtomatskim orožjem in puškami.

Po reorganizaciji je znatno porasla borbena aktivnost odreda. K temu so vsekakor prispe-

vali borci, ki so bili dalj časa v brigadah in so bili večji borb. Vse zadane naloge je odred uspešno opravil. Proga Jesenice-Podbrdo je bila skoraj vsak dan minirana. Minerski vod odreda je uničil oziroma onesposobil nad 3100 metrov železniške proge, 15 lokomotiv, 36 vagonov, 3 elektrocentrale, 11 mostov, dva vodna rezervoarja, 4 sovražne bunkerje, telefonske napeljave itd.

Odred je v kratkem obdobju mobiliziral več kot 1300 novih borcev; nekateri so ostali v odredu, druge pa je pošiljal v dopolnitev drugim enotam IX. korpusa.

Jeseniško-bohinjski odred je s stalnimi nenadnimi napadi na utrjene sovražne postojanke zadajal sovražniku velike izgube. Nobena sovražna patrrola ni bila varna pred borci odreda. Ostroreki so podrli veliko sovražnih stražarjev.

V zadnji sovražnikovi ofenzivi je okupator skušal uničiti odred. Glavna borba je bila 1945. leta pri Sv. Janezu. Sovražnik je nameraval z juriši preiti most čez Savo. Borci so uspešno odbijali vse juriše, nato pa je del odreda obšel jezero in napadel sovražnika v hrbet. Nepričakovan napad iz smeri, od koder so najmanj pričakovali, je porazno deloval na sovražnika; rešili so se z begom nazaj proti Bohinjski Bistrici. Pri tem so borci odreda zajeli nemškega oficirja, ki je povedal, da so nameravali požgati vas in uničiti odred.

V končnih akcijah v maju 1945. leta je odred osvobodil Sorico, Bohinjsko Bistrico, Dovje-Mojstrano in Gozd Martuljki. Nato je nadaljeval zmagovit pohod proti Ziljski dolini. Po nalogu štaba IV. armade pa je odred moral zapustiti Koroško. 22. maja 1945 je odred prispel v Ljubljano, kjer so ga razformirali. Skoraj celotno moštvo z vodilnim kadrom je bilo dodeljeno II. diviziji KNOJ.

Tako se je končala zmagovalna osemmesečna pot Jeseniško-bohinjskega odreda.

Po zbranih podatkih je bilo v tem obdobju v odredu 800 borcev; seveda so bili nekateri v njem le krajši čas. V borbah je padlo 27 borcev, 30 pa jih je umrlo po vojni.

Partizansko srečanje »Pod Skalco« v Bohinju 8. septembra ob desetih dopoldne pripravljata občinska odbora ZZB NOV Radovljica in Jesenice. Za organizacijo proslave je bil ustanovljen poseben odbor, ki ga vodi Ivan Leban, zadnji komandant odreda.

Za slovesen sprejem borcev in prijetno vzdušje je že poskrbljeno. Na predvečer bodo na okoliških vrhovih zagoreli kresovi. V nedeljo jutraj pa bo »Pod Skalco« igrala godba na

pihala iz Gorij. Ob desetih bo osrednja slovesnost ob podelitvi domicila, nato pa bo partizansko rajanje. Skratka, v Bohinju bo 8. septembra lepo: lepa narava, lepi spomini na srečanje z borci in domačini, ki so med vojno dajali hrano in zatočišče...

Na slovesnost so vabljene tudi tisti borci, ki zaradi tehničnih napak morda ne bodo dobili osebnega vabila, ter svoji borci, mladina, aktivisti in prebivalci s področja, kjer je deloval odred. Ob koncu naj še povem, da novinar Mile Pavlin pripravlja monografijo odreda, ki bo izšla drugo leto, letos pa bodo borci prejeli 4. številko biltena »Izpod Triglava«.

Borci, na svidenje 8. septembra v Bohinju!

Jože Vidic

Te dni je imela v Ljubljani svojo skupščino mednarodna konferenca za mir in razorožitev. Udeležil se je tudi Andrej Guger, generalni sekretar »odbora za svobodo in mir v Vietnamu« za Italijo ter član predsedstva mednarodne konference za mir in razorožitev. Svoje bivanje v Ljubljani je izkoristil tudi za obisk predsednika koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije, tovariša Franca Leskoška-Luke

Človek s fotografije

Na Golniku je bila med vojno splošna bolnišnica za vso Gorenjsko. Razen civilnega prebivalstva so tam zdravili tudi ranjene ali bolne nemške in domobranske vojake. Prav tako pa tudi ujete ranjene partizane, da so jih lahko potem odpeljali v zapore. Seveda so partizane stražili.

Nekoga spomladanskega dne leta 1943 so Nemci pripeljali v nogo ranjenega partizana naravnost v operacijsko sobo, po operaciji pa so ga namestili v pritlično sobo številka 411. V sobi je bilo več ranjenih partizanov. Brž ko je kdo okrevljal, že so prišli Nemci in ga odpeljali v zapore. Fantje so vedeli, kaj jih čaka, zato je bila v sobi običajno moreča tišina. Odpiranje in zapiranje ter skripanje vrat se jim je zdelo, kot da bi smrt vsak čas trkala na vrata. Za ujete partizane ni bilo milosti. Dobro so vedeli, da jih zdravijo zato, da bi jih kasneje lahko zasliševali in mučili.

Tistega leta je na Golniku delala medicinska sestra Francka Trstenjak, ki je zdaj zaposlena v jeseniški bolnišnici. Nekoga dne ji je partizan, ki je bil ranjen v nogo, dal svojo sliko z besedami: »Če kdaj pride kdo od mojih domačih vprašati za mene, mu izroči mojo sliko«. Slika naj bi bil zgovoren dokaz, kaj se mu je pripetilo. Nedvomno je slutil, kaj ga čaka.

Nekaj dni po tem dogodku so v sobo pridrveli gestapovci in odpeljali ranjenca. Sestra Francka ga ni nikdar več videla, zamen pa je tudi čakala svojce, da bi jim izročila sliko in povedala, kar je vedela o borcu.

Ob tistega dne je minilo že več kot 25 let. Francka pa se je doma še vedno kdaj pa kdaj ozrla in pogledala sliko mladega fanta. Le kakšna neki je njegova usoda, je razmišljala, pri tem pa se ji je čudno zdelo, da ni nikdar nihče vprašal za ranjenca.

Letošnjo pomlad pa je Francka sliko kazala bolnikom v jeseniški bolnišnici. Nekdo ji je predlagal, naj jo izroči meni, da bi jo objavil v časopisu; morda ga bo kdo prepoznal ali pa se bo celo sam javil. Na zadnji strani slike je bil napisan priimek, ki mi je bil znan.

Ko mi je medicinska sestra izročila sliko, sem se oglasil v muzeju, kjer sva s tovarišem Slovenkom pregledala slike vseh padlih borcev. Borca s fotografije ni bilo med arhivom jeseniških partizanov ali talcev. Zato sem sliko objavil v Glasu in zaprosil, naj bralci sporočijo, kakšna je usoda človeka s fotografije.

Zal uredništvo Glasa ni dobilo na objavo nobenega sporočila. Nekaj dni kasneje pa sem se na Jesenicah slučajno seznanil s fantom, ki mi je dejal: »Vi ste pred kratkim objavili sliko mojega očeta.«

Srečanja sem bil več kot vesel, saj sem pričakoval, da bo mo razvozlati uganko, ki je 25 let mučila medicinsko sestro. »Kje je zdaj tvoj oče, ali je živ?« sem povprašal fanta. Povedal mi je, da so očeta kmalu nato, ko so ga odpeljali z Golnika, ustrelili kot talca. Fant je povedal, da je bil oče ustreljen v Selški dolini, nikakor pa se ni mogel spomniti, kako se imenuje vas, blizu katere je danes spomenik talcem. Povedal je tudi, da se očeta ne spominja, da pa je bil dvakrat na kraju, kjer je bil oče ustreljen. Oče in mati sta živela v Poljanah v Poljanski dolini, po očetovi smrti pa se je mati ponovno poročila. Tudi ona je videla objavljeno sliko.

Sin padlega borca mi ni hotel dati nobenih podatkov o očetu. Dejal je: »Ali je sploh vredno pisati o tem?«

Pred kratkim pa smo brali v TV-15 »Kdo se kaj ve o mojem sinu«. Sorodniki zanima, kako je bilo s tem ali onim svojem. Popolnoma razumljivo je, da se je vdova poročila, ni pa razumljivo, da se ni niti z besedico zahvalila za sporočilo, ki ga je medicinska sestra tako verno čuvala celih 25 let.

Dobil sem tudi vtis, da sin zelo malo ve o svojem očetu. Zato je bil najboljši odgovor »Ali ima sploh pomen pisati o tem?«

Če bi bilo tako, potem so odveč vsi spomeniki, obeležja, proslave, knjige in literatura skupno z muzeji, ki opisujejo ali pa nas spominjajo na minulo vojno.

Jasno je, da nobeno pisanje ne more dvigniti očeta iz groba, toda opisovanje dogodkov iz minule vojne povzdiguje ideale, za katere se je bori oče in toliko drugih, ki jih je zasul vojni plaz. Zato je vredno o tem pisati.

Jože Vidic

PRED PROSLAVO V NOVI GORICI

Hrana in vse drugo za 100.000 ljudi

Na proslavo 25. obletnice splošne ljudske vstaje v Novi Gorici pričakujejo vsaj 100.000 ljudi. Oskrba take množice, zbrane na tako majhnem prostoru, pa čeprav samo za en dan, je resna zadeva. Če računamo, da človek na dan porabi vsaj 2 kg hrane in pijače, to pomeni, da morajo prireditelji poskrbeti za 200 ton živil. V tej navidez nizki številki, pa je toliko različnih jedil in pijač, ki jih zahteva za svojo prehrano človek sedanjosti, da njihova priprava zahteva veliko več dela kot pa prevoz in prodaja.

Na vprašanja, kako bo na proslavi v Novi Gorici z oskrbo, je odgovarjal tovariš Rudi Šimac, diplomirani ekonomist, pomočnik načelnika oddelka za analizo in načrtovanje občinske skupščine Nova Gorica, zdaj pa tudi predsednik dvanajstčlanske komisije za preskrbo.

Kakšne načrte imate glede preskrbe udeležencev proslave?

Preskrba takšne množice ljudi s hrano in pijačo za en dan je velika in resna naloga. Najprej smo si ogledali prostor, kjer bo zborovanje, oziroma bližnjo okolico. Nato so arhitekti napravili načrt, kje bo kaj stalo. Tako smo okoli prostora, kjer bo zborovanje, predvideli »cono oskrbe«. Tu bodo stale številne stojnice ter hladilniki-kamioni. Nad osemdeset odstotkov vseh prodajnih mest bo za vsak primer pokritih. Sicer pa upamo, da bo vreme lepo, saj je pri nas v Novi Gorici septembra navadno sončno. Zraven stojnic bodo mize in klopi iz desk.

Minili so časi, ko so bili naši ljudje zadovoljni s klobasami, obloženimi kruhki, dvema vrstama vina, pivom in žganjem. Prav tako zdaj ne bomo pri jedi sedeli ali čepeli na tleh. Naša industrija lahko oskrbi ljudi s primerno hrano in pijačo in jim jo deli na civiliziran način. Tako smo si zadali nalogo, da bo na proslavi dovolj hrane, da bo pestra izbira in da bo vse sveže oziroma ohlajeno. Načelno bo vsaka stojnica imela štiri enote: jedi na žaru, pijače, sadje, slaščice in kruh ter mlečni izdelki. Osvežilne pijače, slađole ter morda tudi kavbo bodo nosili med množico posebni prodajalci. Vina bodo predvsem domača. Prodajali bodo tudi spominke, tobake izdelke in pisma ter razglednice.

Naša sedanja stopnja opremljenosti nam omogoča, po drugi strani pa nas v to sili tveganje, da ne pripeljemo vseh živil naenkrat in jih imamo na prodajnih mestih. Skratka, živili ne sme zmanjkati, niti ne smejo ostajati. Zato bodo imeli prevozniki odgovorno nalogo, da bodo pravočasno iz skladišč in hladilnic med množico ljudi dostavljali vse potrebno.

Dogovorili smo se s trgovskimi podjetji v našem mestu, da bodo ta dan vse trgovine odprte. Za gostilne se razume samo po sebi. Prav tako smo opozorili vse gostilničarje v okolici, naj bodo pripravljeni ta dan na večji promet.

Za borce, ki se bodo zbirali na zbornih mestih po nekdanjih enotah, bo organizirana posebna služba. Po vsej verjetnosti jim bodo odbori razdelili bone, s katerimi bodo po svojem okusu kupovali, kjer bodo želeli in kar bodo hoteli.

Pri taki množici je navadno zelo težko gledati čistoče. Kaj nameravate ukreniti, da bo na proslavi vse v redu, kar se tiče snaznosti pri oskrbi z živili?

Predstavljajte si, kaj bi pomenilo pomivati posodo za takšno množico! Vodo bi morali posebej napeljati in prav tako posebej odvajati, razen tega pa je še vprašanje, kako temeljito bi pomivalci opravljali svoje delo. Zato smo sklenili, da bodo podjetja prodajala hrano samo v posodi iz papirja ali plastičnih mas. Prav zaradi tega smo se odrekli tudi tradicionalnega partizanskega golaža.

Zaradi posodja iz plastičnih mas in kartona, ki ga bo potrebnik na uporabi odvrzel, pa nastaja nova težava. Kam z njim? Na celotnem prostoru bodo številni smetnjaki, poleg tega pa bodo delovale tudi ekipe čistilcev.

V naši komisiji so poleg ekonomistov tudi predstavniki raznih inspekcij, ki še posebej odgovarjajo, da bo na proslavi glede čistoče vse v redu. Za stranišča pa skrbi druga komisija.

Kako pa bo kaj glede cen? Ponekod so podjetja take proslave izkoristila za navijanje cen...

Zdi se mi, da je v naša podjetja končno že prodrla zavest, da ni koristno prodati za drag denar malo, ampak veliko in poceni. Posvetovali smo se s predstavniki podjetij in soglasno sklenili, naj bodo predvsem pri vseh podjetjih za enako blago enake cene.

Glede višine cen pa so obljubili, da ne bodo višje od običajnih po gostilnah, čeprav bodo imela podjetja dejansko večje stroške. Delavcem bo treba plačati nadurno delo, prevoz in zraven prišteti še stroške za postavitev stojnic. Nekatera podjetja bodo sploh za postavitev večjih in boljših prodajnih mest dobila prispevek iz proračunskih sredstev.

Tako smo tudi sklenili, da cena porcije čevapčičev nikakor ne sme prekoriti 5 dinarjev. Torej ne bo na proslavi nobenega odiranja!

Sploh se mi zdi, da doslej še ni bilo nobene tako velike proslave s tako udeležbo, ki bi imela tako popolno oskrbo z živili kot bo v Novi Gorici.

Vabilo

Odbor Šlandrove brigade vabi vse borce 6. SNOUB, borce enot, ki so z njo sodelovali, aktiviste, občane, posebno pa mladino občin, na katerih območjih se je brigada borila, na prireditve 7. in 8. septembra v Motniku, ob 25-letnici ustanovitve brigade.

Dne 7. septembra bo ob 16. uri v Malih Hribih odkritje spominskega kamna padlemu komandantu Šlandrove brigade Borisu Vinterju, ob 17.30 pa v Motniku odkritje spominske plošče padlemu namestniku komandanta bataljona Rudiju Karatu-Džeku.

Dne 7. in 8. septembra bo v motniški šoli razstava o borbeni poti Šlandrove brigade.

V nedeljo, 8. septembra, bo ob 9. uri zbor šlandrovcev, ob 10. uri pa slavnostno zborovanje, na katerem bo govoril prvi komandant brigade generalpodpolkovnik Janko Sekirnik-Simon. Po zborovanju bo kulturni spored in tovariško srečanje borcev, aktivistov in občanov.

Informacije o prevozu v Motnik bodo udeležencem dajale organizacije ZZB NOV v Kamniku, v Domžalah, v Litiji, v Zagorju, v Trbovljah, v Hrastniku, v Mozirju, v Zalcu, v Celju in v Ljubljani-Bežigrad.

Odbor Šlandrove brigade

Borcem Vojkove brigade!

Ob 25-letnici ustanovitve brigade bo na proslavi v Cerknem 29. septembra letos med borce te enote razdeljena knjiga Stanka Petelina »Vojkova brigada«, ki opisuje zgodovinsko pot te brigade. Zato pozivamo vse vojkovce, ki si žele to knjigo in ki se doslej še niso prijavili, naj najkasneje do 15. septembra sporoče Odboru borcev Vojkove brigade pri ZZB NOV Idrija svoj naslov, čas, ki so ga prebili v brigadi in imena soborcev, ki bi to lahko potrdili.

Odbor borcev Vojkove brigade

TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA »PLETENINA«
Ljubljana — Zaloška cesta 14

● PROIZVAJA
VSE VRSTE ŽENSKEGA, MOŠKEGA IN OTROŠKEGA PERILA
IZ NAJBOLJSIH SUROVIN

KUPUJTE NJENE IZDELKE IN ZADOVOLJNI BOSTE.

Gostilnsko podjetje
»CENTRAL«

Hotel B kategorije
»DIANA«
Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna.
bife, 40 sob. od teh 24 z eno posteljo, s kopalnicami in telefoni

Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in Internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice Menjalnica, turistični biro v hiši. Obiščite nas.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

En kopački stroj za dva bataljona

Strokovnjaki so izračunali, da imajo vojaki, ki jih bi atomska eksplozija 20-kilotonske bombe našla v strelskih jarkih v primeru, če bi bili oddaljeni kilometer od ničelne točke, trikrat večjo možnost, da ostanejo živi od onih, ki jih je atomska eksplozija v enakih okoliščinah presenčila na prostem. Če pa so strelski jarki pokriti, potem je ta možnost še za 15- do 25-krat večja. Od tod izhaja potreba, da se vojaki ob prihodu na nov položaj čim hitreje utrdijo in zavarujejo. Če bi v to namene uporabljali le krampe in lopate, kot je to bilo med drugo svetovno vojno, bi dela trajala predolgo. Takrat so potrebovali za utrditev položaja po 20 do 25 dni.

Sedaj pa uporabljajo, kjerkoli je le mogoče, razstrelivo in razne stroje. S pomočjo razstreliva si borce lahko v desetih minutah pripravi zaklon, medtem ko tankovska posadka potrebuje za izdelavo zaklona za tank tri do štiri kilograme razstreliva in 30 do 40 minut časa.

Strelske jarke sedaj kopljejo s posebnimi stroji, ki v eni uri napravijo 350 do 490 metrov dolg in do polmetra globok jarek. To pomeni, da vsak tak stroj lahko v eni uri opravi delo, za katero bi sicer potrebovali za dva bataljona vojaštva.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Sovjetske krilate rakete

Znano je, da so Egipčani 21. oktobra lani potopili izraelski rusliček »Eilat«, ki je bil vdrl v njihove teritorialne vode, s posebnimi izstrelki, s katerimi so oboroženi njihovi raketni čolni. Te čolne jim je bila z raketami vred dobila Sovjetska zveza. Potopitev »Eilata« je toliko zanimivejša, ker je to prvi primer v zgodovini pomorskega vojskovanja, da so kako ladjo potopile rakete, izstreljene z druge ladje.

V tem nočnem spopadu so Egipčani izstrelili tri ali štiri vodljive rakete izstrelke sovjetske proizvodnje, ki jih na Zahodu poznajo pod nazivom »styx«. To so krilate rakete, s katerimi so oboroženi raketni čolni tipa »osa« in »komar«. Raketo — eno izmed njih vidimo na sliki — so razvijali v enem metru, čez krila pa dva metra. Težke so 3.900 kilogramov. V nosu imajo 1000 kg razstreliva. Njihova hitrost znaša 1100 kilometrov na uro, doseg pa 20 do 65 kilometrov.

Obramba pred temi raketami je skoraj nemogoča. To pa zato, ker so zelo majhni čolni in ker letijo tako nizko nad vodno gladino, da jih z radarji prepozno odkrijejo. Take rakete, ki jih je mogoče primerjati z brezpitnimi rektnimi letali, so doslej konstruirali le sovjetski strokovnjaki.

NACIZEM V ARGENTINI

Novi firer — Eichmannov sin

Od zloma Tretjega rajha je minilo triindvajset let. Takrat so zavezniki prekrizali nemške načrte o osvajanju vsega sveta. Navzlic temu so nacisti imeli dotlej dovolj časa, da pošljejo kakih šest milijonov Židov v plinske celice in krematorije ali pa da jih kako drugače spravijo s sveta. Medtem ko se današnja Nemčija za vse to opravičuje, pa v Južni Ameriki čedalje bolj narašča propaganda za nacizem. Za antisemitizmom, ki se pojavlja v Argentini, se skrivajo temni obrisi organizacije »Tacuara«.

»TACUARA« IN NJEN FIRER

Vodja te organizacije je Horst Eichmann, sin proslulega »ministra smrti«, ki so ga pred nekaj leti obesili v Izraelu. Njegovo geslo je zelo preprosto: »Smrt Židom!«

Kadar se pristaši organizacije »Tacuara« skrivoma sestajajo, so oblečeni v rjave srajce, na rokavih pa nosijo trakove s kljukastim križem. Sicer se od drugih ljudi ne razlikujejo, po ulicah pa hodijo v skupinah. Imajo se za »politične nacionaliste«, toda njihov poglavitni cilj je ustrahovanje Židov. Med drugim razbijajo okna na židovskih šolah, v notranjost njihovih lokalov pa mečejo zažigalne bombe. Enako postopajo tudi s sinagogami. Vdirajo v židovske prostore in jih razbijajo. Vse povsod lepijo trakove z napisom »Muerte a Judies« — »Smrt Židom!«.

Policija se navadno vmeša šele potem, ko poteče kri. Pripadniki organizacije »Tacuara« posnemajo S. A. (»Sturm Abteilung«) izpred tridesetih let. Njihov vodja je rasist, ki ga bremenijo težko nasledstvo. Policija je namreč ugotovila, da to ni nihče drug kot Horst Adolf Eichmann, tridesetletni sin zloglasnega SS polkovnika Adolfa Eichmanna... Policisti so to zadeno raziskovali že leto dni, ko so nekega dne iznenada vdrl v njihovo zborovanje. Prišlo je do spopada, med katerim so zadržale celo strojnico. Skupina sedmih fantov, oblečenih v rjave srajce, je zbežala, toda policisti, ki so jih zasledovali, so za njimi vdrl v neko skladišče v vzhodnem predmestju Buenos Airesa in tam odkrili orožje, municijo, nacistične zastavice in navodila o tem, kako ustrahovati nekatere najbolj znane Žide. Tam pa so našli tudi sliko mladega Eichmanna.

NACISTIČNE METODE

Že v začetku prejšnjega leta so argentinski nacisti napadli in uničili kulturno ustanovo »Scholem Alejem Israel« in še neko drugo židovsko šolo. Ob tej priložnosti so odstranili tudi napis

z imenom ulice »Israel Street« in ga zamenjali z drugim, na katerem je bilo ime Adolfa Hitlerja. Predsednik argentinske republike Carlos Perette je ostro grajal antisemitsko dejavnost »Tacuara«, jo odkrito označil za »nacistično« in zagrozil z odločnimi ukrepi. Deset dni kasneje se je v Cordobi zbrala skupina Židov, da bi organizirali samozastito. Toda na sestanek so vdrl obsedenci v rjavih srajcih, ki so navzoče Žide pretepli in jim grozili, da tvegajo svoja življenja, če ne bodo odnehali od svojih načrtov...

Doktor Isaac Goldenberg, predsednik združenja »Argentina-Israel«, je v nekem razgovoru izjavil: »Ko gledam, kaj vse se tu dogaja, se ne morem izogniti primerjavi s tistim, kar je v Nemčiji počenjal Hitler...«

OKLEPNICA »GRAF SPEE« ŠE VEDNO POVZROČA TEŽAVE

Kdo so argentinski nacisti? To so sinovi nezadovoljnih, ki sedijo v vodstvu organizacije »Tacuara«. Drugi člani pa so tesno povezani z nekdanjimi nacističnimi voditelji še iz časov, ko je bil Tretji rajh na vrhu moči in ko je bila Argentina na vsej južnoameriški celinii njegov največji zagovornik. Ne smemo pozabiti tudi na esesovce, ki so ob koncu vojne kot podgane s potapljanjem se ladje bežali iz Nemčije. V Argentino pa so se zatekli tudi člani posadke v vodah sosednjega Urugvaja potopljene nemške oklepnice »Graf Spee« in posadke dveh nemških podmornic. Na eni izmed teh podmornic se je pripeljal v Argentino Hitlerjev varovavec Martin Bormann, tja pa je prisel tudi doktor Josef Mengele, najkrušnejši zdravnik v Auschwitzu.

V Argentini si je našel za-

točišče tudi Eichmann, ki je varno živel z ženo in tremi otroki v Buenos Airesu vse do 1960. leta. Tam so ga odkrili izraelski agenti in skrivoma ugrabili, nato pa odpeljali v Izrael, kjer so ga obtožili, da je bil načrtno organiziral uničenje šestih milijonov Židov, in ga 1962. leta obesili.

HORST EICHMANN KOT MAŠČEVALEC

Po izvršeni smrtni obsodbi nad Eichmannom je njegov najstarejši sin Horst prisegel, da ga bo maščeval. Sklenil je, da bo v Argentini ostal le on s svojo ženo, medtem ko so se mati Virginia in brata Klaus in Dieter vrnili v Nemčijo. Horst in njegova žena Argentina sta še nadalje stanovala v očetovi hiši v četrti San Martin. Od tod je Horst pogosto odhajal oblečen v črno srajco z esesovskimi značkami na razna zborovanja, na katerih je javno izražal nacistične in protizidovske občutke ter poveljeval organizaciji »Tacuara«. Na strehi njegove hiše sta vihrali dve zastavi: modro-bela argentinska in rdeča nacistična z belim krogom in črnim kljukastim križem v sredini. Kot njegov oče se je tudi on učil za me-

NOVI FÜHRER HORST EICHMANN PRED SVOJO HIŠO, V KATERI JE ŽIVEL TUDI NJGOV OČE, PREDEN SO GA IZRAELSKI AGENTI UGRABILI

hanika, toda v delavnici ga skoraj ni bilo videti. Tudi doma se poredkoma zadržuje. Policija sodi, da njegova žena dobiva pomoč od mnogih pripadnikov tega gibanja.

Organizacijo »Tacuara« je že 1955. leta ustanovil katoliški duhovnik Julio Meinvielle, njeni cilji pa naj bi bili nacionalističnega pomena. Člani te organizacije zatrjujejo, da si ne žele oblasti, temveč da se žele boriti le proti židovsko-komunističnemu vplivu in preprečiti, da bi se te struje polastile oblasti. »Tacuara« zelo rada prireja razne slikovite prizore. Mednje sodi tudi zborovanje z dne 20. junija 1963, ko se je kakih 200 »rjavih srajc« udeležilo maše, nato pa so v svojih uniformah — v črnih hlačah, rumenih čevljih, s pasom, navzkriž zastegnjenimi jermeni in trakovi s kljukastim križem — korakali

po glavnih ulicah Buenos Airesa, pozdravljali z dvignjeno desno roko in ponavljali razna nacistična in protizidovska gesla: »Smrt prostozidarstvu!... Smrt Židom!... Smrt izdajalcem!« itd. Bilo je povsem očitno, na kaj spominjajo taki sprevedi, pozdravljanje in vpitje. Nekdo izmed opazovalcev je z nekaj besedami izrazil čustva Južnoameričanov ob tem prizoru: »Če se ne bo vlada odločno vmešala, se bo nekega lepega dne argentinski predsednik znašel v vlogi Hindenburga...«

V Argentini živi pol milijona Židov. V njihovih vodilnih krogih je slišati mnenje, da jim je tega že dovolj in da jih bo težko zadržati, če ne bodo oblasti nacističnim izpadom napravile konec. Vse pa kaže, da so argentinske oblasti že začele izvajati potrebne varnostne ukrepe.

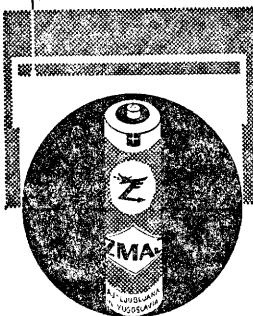
Bilo je pred 25 leti

Dne 3. septembra 1943 je italijanski general Castellano pod nekim vojaškim šotorom v Cassibilu pri Siracusi podpisal akt o HONOURABLE CAPITULATION, ki je pomenil za bojujočo se Italijo brez-pogojno kapitulacijo. Do objave tega akta je prišlo zaradi Badogliovega zavlačevanja šele 8. septembra. Ta dogodek pomeni prelomnico v drugi svetovni vojni: os Rim-Berlin je praktično prenehala obstajati, Hitlerjeva Nemčija je ostala osamljena, zato so nacisti krstili ta akt za izdajstvo in se temu primerno tudi obnašali v Italiji, kjer se je tedaj razplamtelo odporiško gibanje. Na prvi sliki vidimo generala Castellana, ki podpisuje akt o vdaji, zraven njega pa stojita ameriški general Bedell Smith in tolmač. Druga slika pa nam predstavlja italijansko vojsko, ki se po 8. septembru razorožena vrača v domovino.

ZA VAŠ TRANZISTOR GRE!

BATERIJE za tranzistorje

- specialno za tranzistorje nova baterija SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete

TOVARNA BATERIJ
ZMAJ
LJUBLJANA

dinos

PODJETJE Z INDUSTRIJSKIMI SUROVINAMI, REPRODUKCIJSKIM IN ODPADNIM BLAGOM

Ljubljana — Parmova 33

TELEFON 312-664, TELEPR. 31-398

SE S SVOJIMI ENOTAMI V VSEH VEČJAH KRAJIH SLOVENIJE TOPLO PRIPOROČA ZA ODKUP ODPADNEGA BLAGA.

DAJTE INDUSTRIJI ODPADNE SUROVINE

Kdor gradi varčuje, če kupuje vse pri GRAMEXU

GRAMEX NUDI ZA NAKUP

1.000.000 SD

KREDITA BREZ POROKOV

Za nakup zlasti priporočamo: ● prvovrstno salonično kritino »Anhovo« ● kvaliteto vrsto cementa Trbovke Anhovo — Umag ● betonsko železo — na željo krivljeno po načrtih ● bogat sortiment keramike — sanitarij ● vse vrste apna ● vrata, okna, garažna vrata, parket, CARIL in drune obloge ● vse vrste opečnih izdelkov — okensko steklo in drug gradbeni material

Informacije za potrošniški kredit daje prodajni oddelek, Kurilniška 10, tel. 310-140 in 312-851.

IZKORISTITE UGODEN NAKUP!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

O RESNIČNOSTI REKA, DA SREČA POMAGA POGUMNIM, SO SE MED BOJI V DOLINI NERETVE V FEBRUARJU 1943 PREPRIČALI TUDI BORCI 4. ČRNOGORSKE PROLETARSKE BRIGADE

Srečno naključje ob pravem času

Italijanski vojaki, ki se jim je uspelo umakniti iz utrd vzdolž Neretve, so prispeli v Prejž se pred borci 4. brigade. S seboj so »prinesli« dovolj strahu tudi za tamkajšnje stalno posadko, ki je bila sicer precej močna in pripravljena na obrambo. Ne da bi čakali na prihod proletoarcev, so Italijani izpraznili postojanko in krenili proti Jablanici. Njihovi koloni so se sprotoma pridružile še posadke iz postojank med Prejem in Jablanico. Vse to se je potem nabilo v Jablanico.

Tam se je nabralo kakih tisoč italijanskih vojakov in še nekaj orožnikov NDH. Posadka je bila dobro utrjena in se bojuje oborožena. Bila je pripravljena na odpor »rdečim hudičem«, katerih proletoarska pesem je odmevala po divji soteski; odmev te pesmi pa je 21. februarja 1943 v popoldanskih urah naposled prodrl tudi pred bunkerje, ki so obkrožali Jablanico.

Dostopni k temu kraju s kakimi dvajsetimi hišami, ki so mu bili zakoni vojne dodelili celo naziv okupatorsko-kvislinske postojanke, so nekoliko drugačni od dostopov k drugim postojankam v dolini Neretve. Tu je namreč soteska nekoliko širša in so se bataljoni lahko približali naselju z obeh bregov Neretve. Pri tem jih je oviralo le italijansko topništvo. Navzlic temu pa so bataljoni 4. proletoarske brigade že proti večeru zasedli izhodiščne položaje za napad.

Preden so bataljonom dali znak za začetek napada, je brigadni komandant Radovan Vukanović poklical nekega kmeta iz sosednjega naselja in ga poslal v sovražnikovo postojanko s pismom, ki je njenega poveljnika pozivalo k vdaji. Sel pa se je vrnil brez vsakega odgovora. Komandant je počakal, dokler ni potekel rok za vdajo. Ker pa italijanski poveljnik tudi do takrat ni dal nobenega glasu od sebe, je našim ostal le še napad na sovražnika.

Drugi bataljon se je z jurišem prebil do železniškega predora onstran Jablanice, nato pa še na most, ki pelje čez reko v to naselje. Potem ko so prisilili k molku posadke bunkerjev na desnem bregu Neretve, so v Jablanico vdrl tudi drugi bataljoni. Tam so zasedli železniško

postajo z oklepnim vlakom vred in do zore stisnili sovražnika v dve stavbi — v hotel in vojašnico.

Proletoarci so se najprej lotili hotela. Strojnice in puške na hotelskih oknih so utihnile šele po polnoči. Potem ko je protitankovski top 4. brigade izstrelil iz razdalje dvajsetih metrov nekaj granat v hotelske sobe, so Italijani zamenjali cevi pušk in strojnic na oknih — z belimi zastavami.

Z vojašnico pa je šlo mnogo težje. Borci 4. brigade so sprva pozivali italijanske vojake, naj se vdajo. Čim glasnejši so bili njihovi klici, tem bolj so ropotale strojnice, puške, topovi in minometi z nasprotni strani. Proletoarci so jim vračali milo za drago. K molku pa se jim je posrečilo prisiliti le sovražnikove topove in minomete, ki so obtičali na zemlji od nikogar.

Medtem se je bližala že druga noč napada. Trije bataljoni so sklenili okrog jablaniške vojašnice dvojno obroč. Čeprav so se juriši njihovih borcev vrstili drug za drugim vse do zore, se je zdnilo prej, preden

je bilo mogoče doseči kak uspeh. Takrat pa so »spregovorili« minometi. Mine so v grozdih padale na streho vojašnice in jo postopoma razbijale. Ko je v strehi nastala luknja, so tja usmerili ogenj vseh minometov. Merilci pri minometih so kar tekmovali med seboj, kdo izmed njih bo skozi luknjo večkrat zadel strop vojašnice.

To je trajalo vse do tistega nenavadnega trenutka, o katerem je težko reči, koga je bolj presenetil: proletoarce ali pa še zadnje, najbolj zagrizene branilce Jablanice. Borcem, ki so si že dva dni zamažali prizadevali osvojiti vojašnico, se je zazdelo, da se je ta nenadoma dvignila. Takoj zatem pa je odjeknila strašna eksplozija, ki je do temeljev pretresla vso Jablanico. Skozi streho, na kateri niso mine pustile celih niti deset opek, se je dvigal visok stebel gostega dima, skozi vrata in okna pa so začeli skakati italijanski vojaki. Kaj se je bilo zgodilo?

Ena izmed mnogih min se je skozi odprtino na strehi prebila v prostor, kjer je imel sovražnik

spravljen municijo. Vse to se je v notranjosti razmajane stavbe pripetilo tako hitro, da za izbošanje belih zastav ni bilo več časa. Puške so kar same odpadle od lastnikov, njihovi prestrašeni obrazi in dvignjene roke pa so bile za črnogorske proletoarce znak, da je dvodnevi boj za Jablanico končan.

Strojnice, puške, bombe in topovi so umolkli. Dim se je vil nad naseljem in po dolini Neretve, iz vojašnice pa je bilo slišati klice na pomoč. Nekateri borci 4. proletoarske brigade so kar brez pušk stekli proti vojašnici, da bi pomagali sovražnikom v vojakom, ki so ječali pod porušeni stropi. Izvlekli so jih iz ruševin in jih poslali v brigadno bolnišnico, kjer so skrb zanje prevzeli zdravniki. Ujetniki pa so se razvrstili na planjavi pred vojašnico. Bilo je kakih šeststo vojakov in trideset oficirjev. Med njimi je bil tudi polkovnik Emilio Vittore, vojak Francove fašistične vojske in nosilec mnogih Mussolinijevih, Hitlerjevih in Francovih odlikovanj.

D. Pejanović

Elektronska vojna nad Vietnamom

Ameriška letala pogosto postajajo plen severnovietnamskega protiletalskega topništva in raketnih izstrelkov, čeprav so opremljena z najsodobnejšimi in silno dragimi napravami za protielektronsko delovanje

Elektronska sredstva, s katerimi motijo radarje in druge naprave, postajajo čedalje popolnejša. Sicer pa so to majhne elektronske naprave, ki jih ni težko prenašati in s katerimi so opremljena letala, ladje, vozila itd.

Naprave za protielektronsko delovanje imajo tudi ameriška letala, ki bombardirajo Severni Vietnam. To je le del obsežnega sistema za aktivno in pasivno elektronsko delovanje, s katerim skušajo speljati na led, motiti, onemogočiti ali uničiti radarsko omrežje in sistem protiletalske obrambe Severnega Vietnama, ki ima tudi rakete tipa »zemlja-zrak«. Vojaški strokovnjaki menijo, da je radarsko omrežje v tej deželi gostejše, kot pa ga je imela Nemčija med drugo svetovno vojno. Razen tega pa so vietnamski radarji nekajkrat učinkovitejši od onih, ki so jih uporabljali Nemci. V ZDA so bržkone menili, da bodo — kot je to bilo pred petnajstimi leti v Severni Koreji — tudi v Vietnamu naleteli na sorazmerno šibko protiletalsko obrambo in nerazvit sistem radarskega omrežja. Kmalu pa je postalo očitno, da bodo severnovietnamski protiletalski obrambi težko kos. Ugotovili so, da so lovci — bombniki, opremljeni z napravami za elektronske motnje (ECM — Electronic Counter Measures), premalo učinkoviti. Kakke posebne koristi ni bilo tudi od posebnih letal, ki so jih opremili z enaki ali pa še močnejšimi napravami in ki so jih pošiljali, da nekoliko stran in zunaj dosega protiletalskih topov motijo nasprotnikove radarje in vzpostavljajo tako imenovane elek-

tronske hodnike za delovanje ameriških letalskih formacij.

Izumili so tudi nova elektronska sredstva, ki pilota opozarjajo, brž ko zaide v opazovalno cono nasprotnikovega radarja, in mu posredujejo približne podatke o oddaljenosti radarja in smeri poleta. Te naprave opozarjajo pilota na nevarnost tudi v primeru, ko nasprotnik izstrelja raketo »zemlja-zrak«, in mu pomagajo, da se ji izogne. Razen tega mu omogočajo, da lahko natančno izstrelji svoje protiradarske rakete in jih usmerja proti odkritim radarjem. Elektronska naprava, ki jo sestavlja antena in sprejemno-oddajna postaja, je v posebni posodi, pritrjeni pod krili letala, medtem ko sta signalna naprava in usmernik v pilotski kabini. Energijo, ki jo ta naprava potrebuje za obratovanje, proizvaja turbina, ki jo poganja zrak. To napravo je mogoče hitro in z lahkoto zamenjati. Imajo pa jih tudi mornariška letala na letalozasilnikih. Ta letala dodajajo za zavarovanje skupinam drugih letal. Čeprav naprave te vrste uporabljajo že dve leti in jih nenehno izpopolnjujejo, pa le niso izpolnile vseh pričakovanj.

Severnovietnamski borci zelo pazijo na to, kdaj bodo uporabljali radarje, s tem pa močno zmanjšujejo učinkovitost nasprotnikovega protiradarskega delovanja. Borci vključujejo radarje za opazovanje in merjenje šele v zadnjem hipu na podlagi podatkov, ki jim jih posredujejo drugi, tako imenovani radarji za iskanje. Razen tega hitro in spretno premeščajo rakete s položaja na položaj. Zato se pogosto dogaja, da ameriški izvidniki najdejo vietnamske to-

pove in o njihovih položajih poročajo svojemu poveljstvu, toda ameriški bombniki naleta na protiletalski ogenj tam, kjer so ga najmanj pričakovali. Severnovietnamski znajo sovražnika premotiti tudi tako, da precej stran od svojih protiletalskih topov in raket razmestijo oddajnike, ki imajo približno enake frekvence kot radarji v sistemu protiletalske obrambe. Protiletalske baterije osredotočajo na krajih, ki jih morajo nasprotnikova letala ob napadu na objekt preleteti nizko. Uporabljajo tudi sistem nenehnega dežuranja z radarji v smerih, v katerih sovražnikova letala lahko uspešno prestrežajo s svojimi lovci. Ameriški letalci pogosto poudarjajo, da jim je lansirne rampe težko napadati zato, ker so zelo dobro maskirane, nasprotnikove rakete pa učinkovite.

Spričo tega so sedaj v ZDA pritegnili mnoge vojaške strokovnjake z nalogo, da izpopolnijo sedanja in napravijo nova sredstva. Pred kratkim so izdelali elektronske naprave, s katerimi lahko hitro prestrežejo in analizirajo večje število elektronskih signalov v zelo velikem frekvenčnem obsegu in jih z avtomatskim spreminjanjem frekvence motijo ne glede na to, četudi nasprotnikov radar pogosto spreminja svojo frekvenco. Vendar tudi s to napravo ne bodo dosegli tistega, kar so pričakovali. Zato predlagajo dolgotrajnejše rešitve, ki naj bodo zasnovane na nadaljnjem razvoju elektronskih sistemov za aktivne in pasivne motnje in ki bi lahko uspešno delovali ne glede na razvoj nasprotnikovih elektronskih sredstev. Te siste-

me bi vključili v sistem elektronskih protiukrepov, dopolnjevali pa bi jih z mnogimi informacijami, ki bi jih dostavljali sateliti, letala, radarji, vozila kopenske vojske itd. V te namene, sodeč po nekaterih podatkih, v ZDA trošijo po 500 milijonov dolarjev letno, od česar približno tretjino porabijo za protielektronske naprave, ki jih potrebujejo na južnovietnamskem bojišču. Za nove, še boljše naprave pa bodo rabili še mnogo več denarja.

Elektronske motilce in podobne naprave je mogoče vgraditi tudi na ladje in vozila, če imajo ta potrebne izvore elektronske energije. S tem so dosegli, da razen posebnih ladij za elektronsko delovanje lahko sorazmerno hitro in poceni usposobijo za izvajanje množičnih protielektronskih ukrepov na morju tudi druge ladje. V nekaterih vojnih mornaricah vključujejo v skupine ladij še posebne ladje, ki so opremljene z elektronskimi motilci, kar je v sedanjih razmerah sestavni del pasivnih ukrepov pri protiraketni obrambi. Take ladje uporabljajo za varstvo pomorskih desantov in konvojov, z njih pa motijo opazovalne, merilne in dopler radarje, pa tudi sredstva za navajanje, samonavajanje in aktiviranje izstrelkov. Ker so take naprave lahke, je mogoče z njimi opremiti tudi trgovske in ribiške ladje.

Poleg najsodobnejših elektronskih sredstev pa za pasivne motnje še vedno uporabljajo — kot med drugo svetovno vojno — metalizirane listke, medtem ko imajo za motenje infrardečih naprav posebne toplotne izvore.

Kapetan bojne ladje
Andjelko Kalpić

Dr. Tone Ferenc:

Narodnoosvobodilni boj na Gorenjskem januarja 1942

Vprašanje je, ali je 181. rezervni policijski bataljon sodeloval v bojih ali ne, ker so ga že 5. decembra 1941 zadožili za zavarovanje prometnih in industrijskih objektov in mest Kranja, Skofje Loke in Bleda. Poleg teh temeljnih bojnih enot je imel generalmajor Schreyer na razpolago še specialne enote, npr. celo tanke in letalo, kar sem natančneje našel v enem od prejšnjih poglavij. Tudi t. l. vojaški štab Jug, ki se je pod poveljstvom generalmajorja Weissa okrog 22. decembra 1941 premestil iz Maribora v Grand hotel na Jelu, je dal Schreyerju na razpolago nekaj svojih enot, zlasti 499. pehotni nadomestni bataljon iz Skofje Loke in 48. »atoljon tankovskih lovcov iz Celja, ki je imel zlasti protitankovske topove. Morda so pri veliki akciji na Dražgoše sodelovali tudi 322., 337. in 510. bataljon deželnih strelcev, ki so bili bolj za zavarovanje objektov in pa SS-pehotni nadomestni bataljon SS »Westland« iz Celovca. Polkovnik Handl pa je že 2. januarja ukazal, naj 25. januarja s 27 orožniki, ki so prispeli s Koroške, okrepijo orožniške postaje Poljane, Gorenja vas, Ziri, Selca, Zeleni in Naklo.¹³⁵

Nemške sile so prišle na položaje do 9. januarja zjutraj in jih je bataljon opazil že v noči na 9. januar. V Rudno so pripeljali tudi 12 topov 48. bataljona tankovskih lovcov iz Celja.¹³⁶ Začeli so s topovi obstreljevati Dražgoše. Zjutraj so policisti in vojaki začeli lesti navkreber od Rudnega in od Podblice proti Dražgošam. Močnejši je bil pritisk na levem krilu bataljona, ki jih je pričakal na položajih pred vasio, nekako v obliki polkroga. Po turnem obstreljevanju je bil brez izgub — imel je le enega ranjenega — in je celo zaplenil strojnico, osem pušk, nekaj pištol itd. — in so se policisti umaknili. Kaže, da je imel ta dan največje izgube policijski smučarski patrolni oddelk, ki je prispel niže, kot je nameraval, prav pred puške Bičkovega voda in Dežmanove udarne desetine na Jelenščah. Ta dan je sovražnik z zažigalnimi granatami zažgal dve hiši in dva hleva.

Ponoči so v štabu bataljona preučili dogodke prvega dne in sklenili, da ostane bataljon na svojih položajih. Poslali so patroljo po strelivo, ki je bilo nad Besnico, in patrolja je svojo nalogo v rdu izpolnila.

Dne 10. januarja zjutraj je sovražnik spet začel napadati tako s pehoto kakor tudi s topništvom. Prebiti in zlomiti je hotel srednji del fronte na pečeh, a ga je bataljon vztrajno odbijal. Ker so se bali nevarnosti prihoda policijskega smučarskega oddelka z Jelovca, so poslali desetine v zasedo na furmanskem pot med Kališnikom in Mošenjsko planino. Ta dan so topovske granate zažgale v vasi tri hiše in nekaj senikov ter ubile dva domačina. Pred večerom je odšlo iz srednjega dela vasi, ki je bil ta dan pod najhujšim sovražnikovim ognjem, mnogo ljudi na Jelenščah, kjer je bilo mirneje in kjer je bilo tistih sedem hiš v nekakšnem mrtvem kotu.

Zvečer se je na posvetovanju v štabu bataljona pojavila že dilema: ali ostati še naprej na položajih ali pa se umakniti na Jelovico, za kar se je zlasti zavzemal komandir 2. čete Jakob Bernard. Sklenili so, da bo bataljon še naprej ostal na položajih, v upanju, da se bo sovražnik po dveh dneh brezuspešnih bojov morda le umaknil. To je bila nepravilna predpostavka, štab namreč ni mogel prepoznati sovražnikovih sil in namer, ki so šle za tem, da uničijo Gorenjski bataljon. Štab bataljona je tudi sklenil, da z drzno akcijo dveh močnejših patrolj udari na sovražnikovo topništvo pri Novakovi žagi v Rudnem in na avtomobile v Češnjici, z glavino pa izpade od Dražgoš v kotlino na sovražnikovo pehoto, ki je bila zbrana na razmeroma majhnem prostoru. Patrolja, ki naj bi izvedla napad na topništvo, je že prišla čez Sleme do znamenja, a se je vrnila, ker so se pojavili sovražnikovi policisti na smučeh. O tem dogodku se nam je ohranil podatek v Slovenskem poročevalcu. Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je že v omenjenem izveščku mesečnega poročila gorenjskega štaba slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet in oddelkov Narodne zaščite objavilo sledeče: »10. do 11. I. smo poslali manjši odred partizanov v zasedo proti Češnjici, da napade Nemce v desni bok, artiljerijo in avtomobile. Ta naša zaseda ni uspela, ker so bili Nemci povsod po bližnjih gričih in poteh na terenu. Naši skupini je uspelo le, da je uničila njihovo bojno telefonsko mrežo. 11. I. 1942 se je pričel koncentrični napad artiljerije in pehote z velikimi silami proti nam od pol devete ure dalje.«¹³⁷

Tretji dan bitke — bila je ravno nedelja 11. januarja — je bil usoden. O njem je ohranjeno vsaj nekaj sodobnih podatkov v poročilu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet vrhovnemu štabu narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije z dne 1. maja 1942:

»11. I. so Nemci začeli koncentrični napad z artiljerijo in pehoto in z velikimi silami. Streljali so z 12 cm torpedo-granatami od 8.30 ure dalje. Ob 12. uri se je Nemcem posrečilo predreti lev bok zaradi krivde nekega partizana, ki je dal samovoljno povelje za umik levega boka. Nemci so zasedli važno postojanko in v vas Jelenšče. Naši so postavili novo obrambno črto, ki je zavarovala sredino in desni bok. Vsi poskusi Nemcev, napredovati v sredino, so bili odbiti z velikimi izgubami za Nemce. Nato so Nemci nadaljevali s dičenjem zavzetega hriba, pričeli s požiganjem hiš in streljanjem domačinov. Ob 16. uri so Nemci zopet pričeli streljati z artiljerijo in strojnimi. Naši so držali postojanke do 21. ure, potem so se pred premočjo umaknili na planino Kališnik in na Mošenjsko planino... V tej trodnevni bitki ni bilo prva dva dni nobene izgube, tretji dan pa je padlo 7 partizanov. Nemci so po svoji statistiki imeli 200 mrtvih in 400 ranjenih. Vseled neurejenega umika naši niso mogli izkoristiti uspeha te borbe, ko bi lahko zaplenili večje količine orožja in ostalega materiala.«¹³⁸

Za to dan imamo vendarle nekaj več podatkov kot za pretekla dva dni. To, da so z močnimi napadi prisilili Bičkov vod, da se je z grebena nad Jelenščami umaknil v Dražgoško goro in tako odprl bataljonu lev bok, ki je bil dotlej največji sovražnikov uspeh. Dosegel ga je ali 44. ali 171. rezervni policijski bataljon, za katerih položaje in izgube nimamo podatkov. Pač pa imamo podatke za 93. rezervni policijski bataljon, ki je — kot kaže — napadal Pri cerkvji, torej na nasprotnem koncu fronte, in je imel od pol enajstih dopoldne do širih popoldne devet mrtvih, med katerimi je bil tudi poročnik, komandir voda ali celo čete. Polovica jih je padla ob dveh popoldne.¹³⁹

135 Handlovo povelje 2. 1. 1942, št. 41/42, arhiv Gorenjskega muzeja Kranj.

136 V dnevnem povelju št. 8 pol. akc. štaba Jugovzhod z dne 21. 1. 1942 piše v zvezi z izgubo nekega fotografskega aparata, last vojske 1. čete 48. oddelka tankovskih lovcov sledeče: »Oddelk je bil namrečen v prvi žagi med Češnjicami in Rudnem in jo je od 7.30 (9. 1. 1942 — op. T. F.) zapustil... V imenovani žagi se je potem nahajal oddelk Aulinger.« (NAW, T-178, navik 10)

137 Zbornik NOV, VI/2, dok. 16.

138 Zbornik NOV, VI/2, dok. 69.

139 V seznamu bojev na Gorenjskem, ki je rabil za podeljevanje jurišnih značk — izdal ga je 19. 3. 1943 za nazaj poveljnik redarstvene policije za alpske dežele generalmajor Karl Brenner — je omenjen tudi »boj za Dražgoše« z udeležbo 41., 93. in 171. rezervnega policijskega bataljona. Ker je v navodilih izrecno rečeno, da je predlagani »moral v treh navdanih bojih priti do oziroma v roki na sovražne položaje v sprednji črti, pomeni to, da so omenjeni trije bataljoni bili tiste policijske enote, ki so neposredno napadle Gorenjski bataljon v Dražgošah. V seznamu so navedeni tudi boji, za katere je nemška policija sodila, da so bili uspešni zanje. Zato niso navedeni boji na Valterskem, Kovskem in na Bukovem vrhu. (Zbornik NOV, VI/5, dok. 104.)

Število padlih iz 93. rez. pol. bataljona je v poročilu štaba tega bataljona z dne 2. 12. 1942 kmitskemu deželnemu svetniku (arhiv IZDG, f. 915). Imena padlih s podatki o kraju in času smrti so na mihiških listih (arhiv IZDG, f. 915), in v pokopniški knjižnici kroničnega vojaškega pokopališča (prepis v Arhivu Slovenije). Podatki se med seboj popolnoma ujemajo.

(NADALJEVANJE)

*Zaupajte nam
svoje denarne
posle, opravimo
jih hitro,
natančno in
zaupno pod
najugodnejšimi
pogoji*

- Sprejemamo navadne hranilne vloge in jih obrestujemo po 6,25 %
- Sprejemamo vezane hranilne vloge na odpovedni rok in jih obrestujemo od 7 do 8 %
- Zbiramo sredstva občanov in delovnih organizacij ločeno in združeno za stanovanjsko graditev
- Dajemo posojila za nakup, graditev in dograditev ter obnovo stanovanj, komunalnih naprav, garaž in počitniških hišic
- Dajemo posojila kmetijskim varčevalcem
- Dajemo posojila občanom
- Odkupujemo tuja plačilna sredstva
- Prodajamo tuje valute, čeke in kreditna pisma za službena, privatna in turistična potovanja (provizija 0,5 %)
- Odpiramo osebne devizne račune in jih obrestujemo od 6,25 % do 8 %, od tega 4 % do 6 % v devizah — posle opravljamo brezplačno
- Odpiramo žiro račune občanom

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

posluje za stranke:

- Osrednja poslovna enota, Šubičeva 2 in Mestna hranilnica ljubljanska vsak dan, razen sobote, od 7.30 do 18. ure neprekinjeno.

Vse druge poslovne enote pa:

- v ponedeljek in sredo od 7.30 do 16. ure neprekinjeno,
 - v torek, četrtek in petek od 7.30 do 12. ure
- Ob sobotah poslujejo s hranilnimi vlogami Kreditne banke in hranilnice Ljubljana vse pošte v Sloveniji.

»DEŽNIK«

LJUBLJANA, Aleševčeva 14

izdeluje po konkurenčnih cenah vse vrste moških in ženskih dežnikov, vrtno senčnike

Prepričajte se v kakovost naših izdelkov.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kakovosti naših testenin.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.
- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

Preskrbuje industrijo in druge potrošnike z gumi-azbestnimi tesnilnimi ploščami različnih kakovosti in namenom uporabe: parolitom 10, parolitom 25, parolitom 40, parolitoiliotom, parolito-ciditom in parolitom armiranim (številke pomenijo atmosfere pritiska).

Dolgoletna tradicija v izdelavi slojastih plastičnih mas — laminatov: izoteksta po DIN 7735, kvalitete HgWG in HgWF ter izocartov po DIN 7735 kvalitete Hp I, Hp II, Hp III, Hp IV.

Kooperacija z industrijo motorjev in motornih vozil ter strojev za gradbeništvo.

ODDELEK ZA TURIZEM,
TITOVA 38

Poslovalnice: Ljubljana, Zagreb, Brežice, Krško, Trbovlje, Idrija in Cerknica

*Vabimo vas
na jesenske izlete*

Prijetno se boste počutili 7. septembra 1968

HEILIGENBLUT — CORTINA — GORICA

Na dvodnevem izletu si boste ogledali Ljubelj, Celovec, Gospo Sveto, Spittal, Heiligenblut, Grossglockner, Cortina D'Ampezzo, Longarone, Udine in Gorico.

Tovariško srečanje nekdanjih internirancev in svojcev pogrešanih bo 7. in 8. septembra

NA RABU

Vabimo vas, da se udeležite dvodnevne obiske pokopališča žrtve fašističnega nasilja. Potovanje organiziramo za člane Zveze borcev in njihove svojce po programu 25-letnice osvoboditve italijanskih taborišč.

Veliko 9-dnevno turistično potovanje smo pripravili od 15. do 23. septembra t. l.

RAVENNA — RIM — NAPOLI — CAPRI — FIRENZE

Na tem potovanju si boste ogledali in spoznali kulturne in zgodovinske spomenike Italije.

ISTRO

boste spoznali na nedeljskem izletu 22. septembra t. l. Potovali bomo prek Divače, Ržane, Hrastovej, Buzeta do Motovuna in se vračali prek Bui, Portoroža in Kopra v Ljubljano.

V ZRN bomo potovali 27. septembra t. l.

MÜNCHEN

Veliko prireditev Oktoberfest in tehnične dosežke znanega bavarskega mesta si bomo ogledali v 4 dneh. Na povratku pa bomo videli se Salzburg, Grossglockner in Koroško.

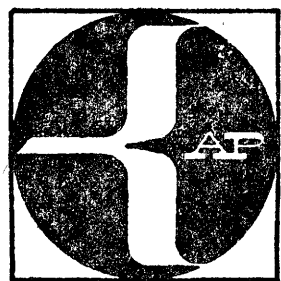
AVSTRIJO — ŠVICO in ITALIJO

bomo prepotovali 23. septembra na 8-dnevno potovanje: Cortina, Bolzano, Innsbruck, Liechtenstein, Zürich, Luzern, Fribourg, Lausanne, Torino, Milano, Genova, La Spezia, Pisa, Firenze, Bologna, Padova in Trst. Na celotni trasi boste pod vodstvom strokovnega vodiča videli kulturne in zgodovinske spomenike in tehnične dosežke večjih mest teh držav.

- ZAHTEVAJTE PROGRAME ZA POSAMEZNA POTOVANJA.
- ZANIMAJTE SE ZA NAČIN OBROČNEGA ODPLAČEVANJA.
- ZNIZUJEMO CENO NA OSEBO ZA SKUPINSKA POTOVANJA.
- PREPRIČAJTE SE O KVALITETI NAŠIH POTOVANJ.

SAP — LJUBLJANA

Titova 38, tel. 314-922

Avtobusni promet Maribor

TURIST AGENT

- ORGANIZIRA vse vrste izletov po Jugoslaviji in v inozemstvo za skupine in posameznike ter prireja izlete za šolsko in drugo mladino s 60-odstotnim popustom
- REZERVIRA hotelske in privatne sobe za letni oddih in službena potovanja
- POSREDUJE nabavo potnih listov in vizumov
- PRODAJA avtobusne vozovnice in letalske vozovnice JAT
- VZDRŽUJE redne avtobusne proge po Sloveniji in inozemstvu
- OPRAVLJA menjalno službo in daje vse vrste turističnih informacij

POSLUŽUJTE SE NAŠIH USLUG IN ZADOVOLJNI BOSTE!

Madež ostane

Zasedba Češkoslovaške je bržkone najtemnejši trenutek v zgodovini Evrope po koncu druge svetovne vojne. Moskovski sporazum, sklenjen med predstavniki Češkoslovaške in Sovjetske zveze na pogajanjih od 23. do 26. avgusta (teh so se proti koncu udeležili tudi najvišji predstavniki Poljske, DR Nemčije, Madžarske in Bolgarije), tega občutka ne bo pregnal, kakaj povsem jasno je, da je hud udarec za dosedanja notranji razvoj na Češkoslovaškem in potrditev tega, da je Moskva še naprej trdno odločena vmešavati se v notranje življenje socialističnih dežel. Osnovne določbe moskovskega sporazuma so na zunaj takšne, da bi morale vlivati optimizem: uveljavljanje sklepov, sprejetih na pogajanjih v Cerni in v Bratislavi; normalizacija položaja v ČSSR, postopen umik intervencijskih čet iz ČSSR; sovjetsko-češkoslovaško sodelovanje; utrjevanje solidarnosti med socialističnimi deželami ter spoštovanje obveznosti Varšavskega pakta.

To pomeni, da bodo na Češkoslovaškem odslej morali bolj abogati Moskvo, kot so jo do 20. avgusta, da bodo morali »poskrbeti«
za odstranitev nekaterih »spornih«
predstavnikov političnega preporoda in znova spraviti v partijska vodstva konservativce (čeprav ne najhujše), da bo svoboda tiska okrnjena (uredništvo »Literarnih listov«
je že izjavilo, da lista ne bo izdajalo, če ne bodo smeli pisati tako, kot jim nalaga vest), da se bodo okupacijske čete umaknile šele tedaj, ko se bo češkoslovaška armada »konsolidirala«
(ta pojem je zelo raztegljiv: intervencijske čete se bodo gotovo umikale zelo počasi — spominimo se le nedavnih manevrov na Češkoslovaškem, ko so se sovjetske enote umikale cele tedne — in da bodo tuje vojaške enote bržkone še dolgo ostale na češkoslovaških zahodnih mejah). Zasejano je notranje vrenje in eno izmed njegovih znamenj je tudi to, da slovaška partija ne priznava 14. kongresa KPC, češ da ni odločala, kateri slovaški kandidati naj se ga udeležijo, ker so delegata določili v Pragi, poleg tega pa je bilo na 14. kongresu KPC le 10 odstotkov slovaških delegatov. Tako novi slovaški sekretar Gustav Husak kot drugi, na 14. kongresu KPC izvoljeni slovaški predstavniki, so izjavili, da ne sprejmejo funkcij. Tako ima zdaj Češkoslovaška dva centralna komiteja: prvega izpred vojaške intervencije in drugega, ki so ga izvolili na 14. kongresu. Oba vodi Aleksander Dubček. Jasno je, da Moskva ne bo priznala dveh CK.

Vojaška intervencija, se pravi nasilno »reševanje«
notranjih problemov socialistične dežele z vojsko drugih socialističnih dežel, ni prizadela samo Češkoslovaške, marveč tudi vse socialistične dežele, pa tudi vsa napredna levo usmerjena gibanja v drugih deželah, zlasti v Italiji in Franciji. Pomeni pa tudi velik udarec za vso mednarodno politiko. Mlahavo stališče Združenih držav Amerike ob okupaciji Češkoslovaške je pokazalo, da še zmerom veljajo zakoni blokovske politike, da še zmerom veljajo jalski sporazumi in da so ZDA na primer takoj pripravljene poslati vojsko v Dominikansko republiko, ne morejo pa nič storiti, če naj bi hotele »pomagati«
Češkoslovaški. Ameriški politiki so le kratko in malo ugotovili, da z okupacijo Češkoslovaške ni bila prekoračena demarkacijska črta med Vzhodom in Zahodom, torej je to stvar vzhodnega tabora.

Američani so bili hudo presenečeni, saj so celo najboljši poznavalci menili, da SZ po pogajanjih in pogovorih v Cerni in Bratislavi ne namerava z vojsko v ČSSR. Odnos velesil do »ostalega sveta«
je zdaj podoben, vendar pa imajo zdaj ZDA en adut več v rokah.

Intervencija je dokazala, da so sovjetski voditelji ukrepali popolnoma nepoučeno. Menili so, da bodo na Češkoslovaškem navdušeno sprejeli sovjetske vojske. Vendar Praga 1968 ni Budimpešta 1956 (tedaj je Janos Kadar res prošil za pomoč iz Moskve in tedaj so bila res huda nasprotja v sami Madžarski). Z intervencijo v ČSSR je Moskva podrla vse, kar je gradila zadnjih petnajst let.

Vojaška intervencija je tudi sad ideoloških sprememb v Sovjetski zvezi. Po politiki zadnjih desetih let smo sklepali, da je Sovjetska zveza pripravljena na zblizanje med socialističnimi in kapitalističnimi sistemi navzlic vsem nasprotjem. Sožitje je zmerom mogoče, ne glede na notranjo ureditev neke dežele, kar dokazuje tudi jugoslovanska zunanja politika. Član sovjetske akademije znanosti, fizik Andrej Saharov je letos napisal esej »Razmišljanja o napredku, miroljubnem sožitju in osebni svobodi«, ki so ga v SZ tajno razmnoževali in ki po eni strani lrdi, da je sožitje med socializmom in kapitalizmom mogoče, po drugi strani pa govori o notranjem razvoju v socialističnih deželah, ki naj bi šel v smeri liberalizacije in demokratizacije. Vendar so njegove trditve v Kremlju potokli. Ideolog KP ZSSR Viktor Šepakov je dejal, da bo v prihodnosti boj med komunizmom in kapitalizmom čedalje ostrejši, kakaj kapitalizem in komunizem sta različna, nasprotna sistema, sožitje na ideološkem področju je torej nemogoče, razredni mir je izključen.

V tem smislu je pisal tudi sovjetski tisk, ko je opravičeval intervencijo na Češkoslovaškem, in to pisanje nam je dobro znano iz dnevnega tiska.

Ukrep sovjetskega vodstva, ki so se mu pridružile Poljska, Madžarska, Bolgarija in DR Nemčije, bo imel hude posledice za mednarodno življenje. Nekaj primerov, ki jih navaja glavni urednik pariškega tednika »L'Express«
Jean-Jacques Servan-Schreiber:

Prvič v zadnjih štiriindvajsetih letih se je zgodilo, da sta Nemčiji začeli iskati nekakšen »modus vivendi«. Pripravljeni so bili srečanje med vzhodnonemškimi in zahodnonemškimi ministri. Okupacija Češkoslovaške je to seveda prekinila.

Prvič od leta 1947 je veliko britansko sindikalno združenje TUC, ki je skrajno antikomunistično, povabilo na svoj letni kongres predstavnike sovjetskih sindikatov. Po okupaciji ČSSR so vabilo ostro preklicali.

Prvič od začetka stalne razorožitvene konference v Ženevi so Združene države Amerike in Sovjetska zveza predlagale skupen dnevni red: komaj tri dni pred napadom na ČSSR. Zdaj so upanja na tolikšno razumevanje seveda dosti manjša.

Ameriški senatni odbor za zunanje zadeve, ki ga vodi senator Mansfield, je pred nedavnim predlagal, naj bi Združene države Amerike zmanjšale svojo udeležbo v NATO zaradi izboljševanja razmer v Evropi. Po napadu na ČSSR je Mansfield objavil sporočilo, da je to nemogoče.

Sovjetska vojaška intervencija v ČSSR je seveda imela odmev v ameriški javnosti. Trezni politiki so govorili, da je prišla prav njihovim jastrebom, se pravi pristašem vojne. Ko so anketirali prebivalstvo takoj po vdoru v ČSSR, so ugotovili, da bi republikanski kandidat za predsednika Nixon premagal svojega nasprotnika v razmerju 45 proti 29. Takšna napoved pa je dokaj slabo znamenje za mir v Vietnamu, kakaj ameriški volivci dobro vedo, da je Nixon hujši nasprotnik komunizma kot Humphrey.

STANE IVANC

KULTURA IN PROSVETA

Jože Dular: Udari na gudalo, Jandre

Jože Dular je pisatelj svoje rodno Dolenjske. Sedaj živi v Beli krajini, kateri posveča tudi svoja literarna dela. Dular je zaslovel pred vojno z zrel in doganjan napisanim romanom Krka umira, ki je nekoliko predelal ponovno izšel po osvoboditvi. Sicer je napisal še več del, s katerimi pa ni dosegel svojega prvenca. Tudi njegova najnovejša stvaritev, zgodovinska povest UDARI NA GUDALO, JANDRE (izdala Dolenjska založba ob sodelovanju z založbo Obzorja), ni dosegla romana Krka umira. Je pa vendar dovolj zanimivo, plastično napisano delo iz preteklosti Bele krajine, v katerem nam je pisatelj naslikal ljudi in razmere 18. stoletja na tem obrobem kotičku slovenske zemlje.

Vsako izvrzno slovensko delo zasluži, da se ga spominimo in nam opozorimo. Zlasti če gre za dobro delo. Dularjev tekst ni kaka velika umetniška stvaritev. Je pa zgodovinska povest, ki nekoliko spominja na Jurčičeve romane, ki pa vendar preproščilo, prijetno in pošteno slika razmere tedanjega časa in tegebo malih, preproštih ljudi. Kot si v romanu »Krka umira«
stojita nasproti dva svetova, svet bogatih in svet revnih, je v novem tekstu vsa pripoved zgrajena na konfliktu med dvema slojema 18. stoletja. Na eni strani je cerkvena in svetna gospodstva, katero predstavlja prosi, predvsem pa graščak Erberg, na drugi strani pa sta Mike Vihra in njegova dekle Barica Bajuk. Poleg teh dveh pa nastopajo kot ena glavnih oseb Jandre Zolna, ki kot nekaj potujoč pevec, pa tudi zaščitnik preganjan, napoveduje lažne čase. Seveda v tem tekstu ne gre samo za ljubezensko zgodbo med Miketom in Barico. Ta zgodba je vstavljena v zgodovinski okvir, v usodni konflikt med pripadniki obeh plastí. Cerkevna in posvetna gospodstva izkoma in na vse mogoče načine pritiska na ljudi, na meščane Medike — tu se namreč povest dogaja — to pa radi odpor. Ko pa oba glavna junaka graščak pošlje k vojakom, pride do usodne spopada in obračuna, v katerem pade graščak, Mike pa mora z ženo na tuje, da se izogne kazni. Še prej pa propadejo njuni rodilci, nad katerimi se maščuje graščakova žena. Toda v deželi so še hajduki, ki nastopajo kot zaščitniki malih ljudi, maščujejo krivice ter tako odločno posegajo v dogajanje.

Pisatelj je v svojo zgodbo vpletel vrsto ljudi, katerih usode se prepletajo. Prikazal nam je ne samo ljubezensko zgodbo, ne samo usodne konflikte med plemstvom in preprostim ljudstvom, temveč tudi podoživljanje našega ljudstva v obrobni Beli krajini v začetku 18. stoletja. Tako nam je dal zanimivo podobo, ki dovolj polno zaživi pred bralcem. Ker je celotna povest napisana živahno, pestro in zanimivo, ker je pripoved rahlo obarvana z belokranjskim dialektom, lahko šte-

jemo roman Udari na gudalo, Jandre kot prijetno in na zdravju koristno osnovno napisano ljudsko povest, ki bo gotovo našla dosti

bralcev in ki je tudi vredna, da jo preberemo, ker nesrečna usoda Bajukove Barice in njenega nesrečnega fanta Miketa Vihre prerašča

okvir osebne zgodbe in dobiva širši, kolektivni značaj nesrečne usode naših malih ljudi v času tlačanskega nasilja.

R.

Vid Jerič: XII. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada

Nekdanji komendant 12. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade, ki se je v sestavi 15. divizije in 7. korpusa bojevala na Dolenjskem od jeseni 1943 pa do konca vojne, upokojeni polkovnik Vid Jerič, je napisal 30 strani obsegačo knjižico s tem naslovom. Zalo-

žil jo je odbor 12. brigade, tiskalo pa podjetje »Celjski tisk«.

Vsekakor je 30 strani mnogo premalo, da bi se bralec seznanil z bojem vojaške enote, ki je štela včasih nad dva tisoč, včasih pa niti petsto ljudi, enote, ki je v neprestanih bojih

prehodila na tisoče kilometrov, enote, ki je obstajala skoraj dve leti in v tem času doživela vsaj tristo spopadov. Toda namen pisca, ki že precej dolgo zbira gradivo za večje, 500 do 700 strani obsegačo brigadno zgodovino, je bil podati skrajšano verzijo, da bi nekdanji borci ob proslavi petindvajsetletnice brigade dobili nekaj v roke in potem bolj sodelovali pri zbiranju gradiva in pisanju zgodovine. Dokumenti so namreč več ali manj za vse vojaške enote, tako tudi za 12. brigado, preveč skopi in suhoparni, manjka jim širine in podrobnosti. Te pa poznajo samo udeleženci, toda ti pogosto iz lagodnosti niso pripravljeni svojih spominov zapisati, mogoče pa so tudi tega premalo večji.

Komemoracija v spomin Jožetu Gregorčiču

Lani je minilo 25 let, odkar je na Lipniški planini padel slavni komendant Gorenjskih partizanov, narodni heroj Jože Gregorčič. Takrat so preživeli borci sklenili, da bodo vsako leto 9. septembra počastili spomin na tega slavnega junaka in španskega borca, prav tako pa, da se bodo poklonili spominu borec, ki so padli skupaj z Gregorčičem.

Tudi letos občinska odbora ZZB NOV Jesenice in Radovljica pripravljata spominsko slovesnost. Na Jesenicah bodo 9. septembra jutraj ob osmi uri odkrili doprni kip Jožeta Gregorčiča, ki ga je izdelal kipar Stane Keržič iz Ljubljane. Ob odkritju bo govoril Gregorčičev soborec Ivan Vovk-Zivan.

Nato bodo Jeseničani odpotovali z avtobusi do Radovljice, kjer bodo položili venec na grob Jožeta Gregorčiča in drugih padlih junakov naše borbe. Od tam pa bodo skupno z Radovljčani odpotovali na Lipniško planino, kjer bo ob 11. uri komemoracija, na kateri bo govoril Gregorčičev kurir, podpolkovnik

Janez Lušina, udeleženec borbe na Lipniški planini.

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice upa, da bo vsaka jeseniška šola na komemoraciji prisotna vsaj z enim avtobusom šolske mladine. Jože Vidic

Narod si bo pisal sodbo sam!

V organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije, republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in družbeno političnih organizacij Kočevje je bil v soboto, 31. avgusta, občine izveden POHOD SLOVENSKE PIONIRJEV na zborovanje v Kočevju.

Ob priložnosti te množične manifestacije slovenskih pionirjev, prirejene v spomin na 25-letnico zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, je izšla posebna brošura NAROD SI BO PISAL SODBO SAM. Knjižica je izšla v nakladi 6000 izvodov in predstavlja izbor člankov in spominov o zboru odposlancev slovenskega naroda. Udeležencem pohoda so jo razdelili brezplačno! Preostalih 3000 izvodov pa bodo dali na razpolago pedagoškim in prosvetnim delavcem.

Kljub skromnemu obsegu, saj šteje le 32 strani, opozarja izdaja te publikacije in njena naklada na izredno skrb, ki jo izdajatelj posveča mlademu rodu in s tem obujanju in ohranjanju tradicij narodnoosvobodilnega boja. To pa danes, morda bolj kot kdajkoli prej, zasluži našo pozornost in pohvalo!

M. S.

Nekaj značilnosti Jeseniško - bohinskega odreda

Tovariš Ivan Leban, zdaj uslužbenec »Petrola«
v Ljubljani, je bil rojen leta 1918 v Ljubljani. Pred vojno je živel s starši v Belgiji. Moral bi v italijansko vojsko, pa ni hotel. Ko so Belgijo zasedli Nemci, so ga zaprli in poslali v Italijo, kjer so ga vtaknili v posebne delovne kazenske enote. Julija 1943 je ušel in se vrnil na Tolminko, kjer je bil doma njegov oče, ter postal ob kapitulaciji Italije borec Tolminkinske brigade. Nato je bil v Prešernovi brigadi komandir čete. Po osvoboditvi francoskih ujetnikov z Jesenic je bil komandir »francoske čete«
v Vojkovi brigadi. Jeseni 1944 je bil komandir jurišne čete 31. divizije, februarja 1945 pa je postal komendant Jeseniško-bohinskega odreda. Po vojni je bil aktivni oficir JLA. Leta 1963 so ga kot podpolkovnika upokojili. Tovariš Leban je predsednik odbora borec Jeseniško-bohinskega odreda.

Dne 8. septembra bosta jeseniška in radovljiska občina podelili domicil Jeseniško-bohinskemu odredu. Ta se je bojeval v drugi polovici leta 1944 in nato do konca vojne med obema Savama. Kakšen je bil njegov pomen, kakšna njegova vloga?

To je bila značilna teritorialna enota, ki je imela zelo važne, glavne, pa tudi pomožne naloge v naših vojnih naporih. Na območju je bilo 8 močnih sovražnikovih postojan, ki so štelo skupno 2167 vojakov, poleg tega pa so zaradi dobrih prometnih zvez občasno prihajali tudi drugi, da bi preganjali odred ali druge enote na območju odreda. Sovražnik je ljubosumno varoval svoje položaje zaradi strateške važnosti tega ozemlja. Škorenj so namreč vodile za oskrbovanje italijanskega bojišča za Nemce važne železnice, tako tista, ki pelje iz Beljaka, oziroma Celovca mimo Jesenice, skozi Bohinj in dalje proti Trstu ter Gorici, kot tudi Trbiž-Jesenice-Ljubljana in dalje proti Zagrebu. Važnost te železnice se je povečala za Nemce posebno po osvoboditvi dela Jugoslavije z Beogradom vred ter nastankom sremeske fronte. Te železnice so razen občasnih rušenj delovale do konca

vojne, prav do zadnjih dni. Naš odred jih je stalno prekinjal in tako ovrnil prevoze.

Jesenice so bile važne kot močno industrijsko središče za oskrbo nemške armade, saj je železnica delala prav tako do zadnjih dni ter proizvajala jeklo za tanke in orožje. Stevilni tuji in domači delavci so pomembili za nas velike mobilizacijske možnosti.

Bled je bil s svojimi številnimi hoteli med vojno v glavnem brez gostov, lepa priložnost za nastavitve okupatorjevih uradov in vojske. Zato se je tam naselili že 1941 gestapo. Vse do konca vojne so se z Bleda pletle niti volunturnosti in zarot proti svobodoljubnim ljudem ne samo v slovenskih ali celo samo gorenjskih merilih, ampak tudi za severno Italijo in Balkan. Naš odred je bil bled, prek katere so delovali naši obveščevalci, da bi onemogočili gestapovske nakane.

Torej je bil naš odred najbrž Nemcem trn v peti. Kaj vse so naredili, da bi ga razbili ali vsaj razkrojili?

Nekajkrat so Nemci poskušali z več tisoč vojakov prodrati na ozemlje odreda in ga potisniti iz gozdov v golo sklopie. Za nami je bil namreč Triglav. Nekajkrat je tudi gestapo poslal svoje agente, da bi volunturni. Nekot se prišla k nam navidezni nemški dezertler, podaljšal pa

roku Poljak z neko žensko, ki naj bi bila njegova žena. V dveh ali treh dnevih smo ju razkrinkali. Pri ženski smo našli precej strupa. Poljakla je, da je nameravala zastrupiti odredni štab. Tudi druge take in podobne poskuse je naša Ozn hitro razkrinkala, to pa predvsem zaradi dobrih obveščevalnih zvez z domačini.

Kako je sploh gledalo prebivalstvo na našo vojsko in posebno na naš odred?

Ta del Gorenjske je bil že pred vojno v glavnem na strani delavskega gibanja. Jesenice so bile stara trdnjava delavskega gibanja in ena izmed prvih postojank socializma v Sloveniji. Tudi v Bohinju se je Partija ukoreninila že pred vojno, takoj po I. svetovni vojni. Isto velja za celo vrsto drugih vasi. Leta 1941 je bila na tem območju množična vstaja, na Pokljuki in Mežakliji so bili partizani od prvih dni vsaje. Zasedli tega je tudi na nas kot na sestavni del naše vojske prebivalstvo gledalo z velikimi simpatijami in nam vsestransko pomagalo.

Nekaj težav je bilo samo zaradi bojazni prebivalcev pred okupatorskim maščevanjem. Gradnikova brigada je 1944 očistila Zgornjo Bohinjsko dolino. Mi smo sklenili, da se ne bomo več zadrževali po hribovih, ampak po vaseh. Zato so nas domačini počasi sprejeli, naj se

umaknemo. Ko pa so videli, da Nemci nimajo več moči, so naše početje začeli odobravati.

Zdi se, da v nobeni enoti naše vojske ni bilo ostrostrelstvo tako razvito kot v našem odredu. Kako in na čigavo pobudo ste ga organizirali, kakšne uspehe so dosegali ostrostrelci?

Dobili smo navodila od korpusnega štaba, naj organiziramo ostrostrelce. Naloge smo se vneto lotili. Odredni štab je imel svoj obveščevalni vod, v katerem je bila večina ostrostrelcev. Prav tako je imel vsak bataljon svojo ostrostrelsko skupino, ki je štela najmanj 10 borcev. Ostrostrelci so bili oboroženi s mavzericami. Nekateri so imeli na puškah tudi daljnogled. Nekaj smo jih dobili z Bleda prek naših zvez, nekaj so jih dali lovci. Tudi navadnih daljnogledov ni manjkalo.

Domačini so bili skoraj brez jame dobre strelci. Med njimi je bilo mnogo odlično izurjenih dezertlerjev iz nemške vojske, precej pa tudi lovcev, legalnih in tudi ilegalnih. Ostrostrelci so zelo uspešno napadali sovražnika ob železnici, mu prižigali obilo žrtev in povzročili nemalo velik preplah.

Največji uspeh in največji neuspeh vašega odreda?

Dne 4. aprila 1945 so Nemci, bilo jih je kakih 500 do 700, hoteli iz Bistrice prek Ribčevega laza prodrati v Zgornjo dolino. Obveščenci smo bili, da nameravajo tam požgati vse vasi. Postavili smo se jim v bran na Rudnici, pri Sv. Janezu, na Vrtovinu in na Česnjaku. Glavni spopad je bil pri cerkvi Sv. Janeza, kjer je most čez Savo. Po celodnevnom boju so se morali Nemci umakniti. Tedaj je odred pridobil pri ljudeh popolno zaupanje.

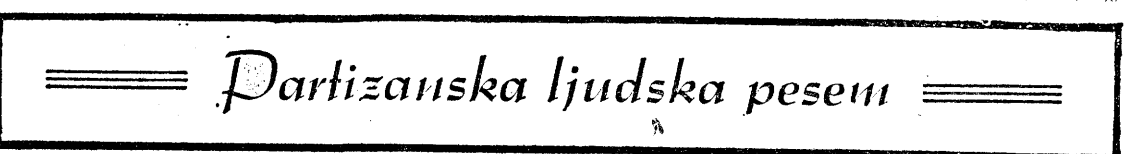
Zadnje dni vojne je odred odšel na Jelovico in osvobodil Sorico, nato pa vkorakal v Bistrico ter nadaljeval pot prek Pokljuk, doline Radovnice in Mežaklije v Mostro. Tam smo imeli še hud spopad, ušli smo 50 avtomobilov samih gestapovcev in njihovih prisklednikov. Po boju smo razorožili pri Gozd Martuljku veliko nemško kolono, osvobodili kranjsko goro ter prek Podkorena vdrli v Ziljsko dolino. Od tam smo se umaknili po umiku naše vojske v Ljubljano.

Med največje neuspehe lahko štejemo vdor Nemcev na Uskovo v začetku novembra 1944. Požgali so skoraj vse pastirske kočje in hleve, pobili nekaj civilistov in oropali, kar se jim je zdelo vredno.

Po vsem tem lahko sodimo, da je bilo glavno območje delovanja vašega odreda v Bohinju in okolici Bleda. Kaj pa dolina tja proti Trbižu?

Minerske skupine so obiskovale železnico tja do Trbiža, saj je bila Zgornja Savska dolina naše območje. Stalno naših enot tam ni bilo zaradi neugodnega zemljišča in velike okupatorske premoči. Prav tako so v tiste kraje hodile razne partizulje z določeniimi nalogami. Odred je poslal na Primorsko nad 800 glav živine, večino iz Zgornje Savske doline, ker je bil Bohinj že precej izčrpan.

Zadnje dni vojne smo se srečali v Kranjski gori z delom 4. armade, ki je prodrla prek Trbiža in Vršiča.

LUDVIK KUKAVICA

Je šivala deklica zvezdo

Je šivala deklica zvezdo, zvezdo rdečo kot kri, in zraven si pela je pesmi, pesmi o svobodnih dni.

Je šivala deklica zvezdo, k nji stopil je mlad partizan, ki bori se za zlato svobodo, za delavski in kmečki stan.

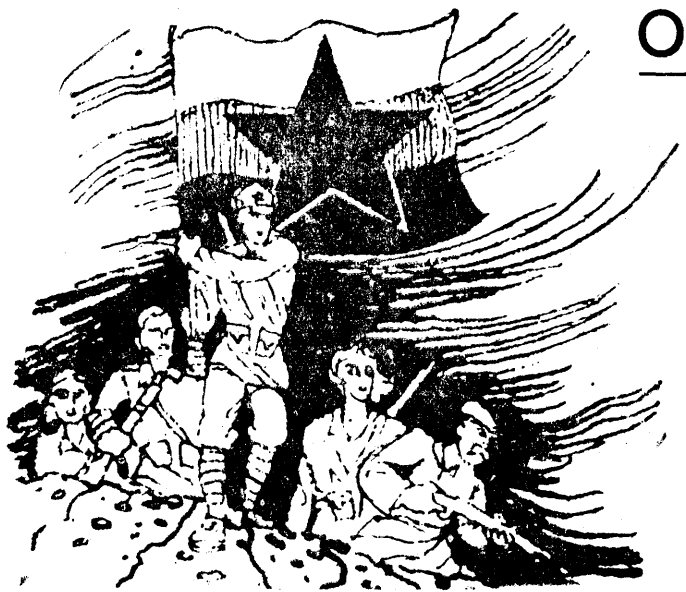
Le šivala deklica zvezdo, pa zraven veselo zapoj, saj črnim fašistom — gestapom, zbor jo je priredil Rado Simo-priseg!, krvavi smo boji!

In še je šivala zvezdo, zapela je pesem na glas, od vsepovsod partizani, prihiteli so deklici v vas.

Na kapi se zvezda leskeče, na vzhodu že zarja žari, zdaj kmalu bomo svobodni, svobodni — proč temne noči.

Novo besedilo je napisal Ludvik Kukavica, po neki znani melodiji, na kurirski postaji TV 15 meseca julija 1944. Za saj črnim fašistom — gestapom, zbor jo je priredil Rado Simo-priseg!, krvavi smo boji!

Ko sem se pripravljaj k pisanju tega zapisa, ki ga posvečam eni od epizod bojev 15. belokranjske brigade, predvsem pa svojemu dobremu prijatelju in tovarišu, hrabremu borcu in komandirju Tonetu Težaku, čigar mlado srce je za vedno nehalelo biti 4. januarja 1944 pod ustaškimi bunkerji postojanke Netretič na Hrvaškem, sem se globoko zavedal, kako težko je zadostiti vsem podrobnostim velike resnice o tistem času in dogajanju. Takrat, pred četrto stoletje, se mi zdi, sem bil le sopotnik in opazovalec, ker niti podzavestno nikoli nisem mislil na svoj jutri. Danes je to vse drugače, ko se ne čudim več naključju, da sem preživel te čase, in so redka srečanja s sorodci neizpodbiten dokaz, da sem resnično obstajal, se boril, veselil in žalostil ter prenašal vse prijetne in hude trenutke. Sele zdaj očitam svojemu spominu, da z neizprosno odmičanjem časa ni obvaroval pozabe obilje dokazov, ki bi pričali o veličini boja in nešteti življenjskih usodah, ki so se vpletle v zgodovino sleherne desetine, sleherne voda in čete. Trdno sem prepričan, da vsi, ki smo preživeli, mislimo enako. Kljub temu nam je ostalo globoko v dnu zavesti nekaj spominov, ki jih tudi čas ni mogel razpršiti. So kot iskre, ki se vna-mejo, če jih podpihnejo.

Po dokaj mirnem in za partizan-sko logiko prijetnem silvestrovanju v vasi Dvorščice blizu Krašičev na Hrvaškem je 15. brigada s položajev, kjer je tu in tam prišlo do komaj opaznih patrolnih spopadov z ustaši iz Ozlja, krenila nazaj v Belo krajino. Domačini, borci iz Bele krajine, so se zadovoljno muzali v svetem prepričanju, da bodo na »svojem«, tako rekoč doma branili domovino pred krutim sovražnikom; pa tudi drugim ni bilo nič manj prijetno pri arcu.

Iz dolge brigadne kolone, ki se je z zastavami in harmonikami na čelu bataljonov vila po zasneženi cesti prek Drašič proti Metliki, je ob navdušenem petju in prešernem fantovskem vrisanju vel silen mladostni polet, kot bi vseh tisoč sre skladno utripalo. In tako smo drugega dne v novem letu prikorakali v Tribuče pri Črnomlju. Naš 1. bataljon je ostal v vasi, drugi pa so krenili v sosednjo vas Podbrežje na Kolpi, kjer so zasedli položaje za neposredno obrambo proti Hrvaški, ki je bila pod nadzorom ustašev.

Črnošli komandir 2. čete Tone Težak, razpoložen kot vedno, v predolgem zelenem oficirskem plašču nemškega policista, ki ga je slekel pod Gorjanci, in ves optan z jermeni, na katerih so mu ob životu visle bombe, pištola, torbica in daljnogled, je z rokami na hrbtu hodil po vasi in nadzoroval čete pri razporejanju v senike in hiše. Bil je dežurni bataljona, kar je bil zadošten vzrok, da je rinil v sleherno luknjo, kjer je bilo kaj partizan-skega.

Srečala sva se pred štabom bataljona. Pravkar je prišel od komandanta Laza in komisarja Vaneta z novimi navodili. Prisrčno se je nasmešnil in me poklical za bližnjo hišo.

»Komsomolec, pripravi se za akcijo, dosti si zabušavaj. Jutri gremo na ustaše,« mi je velel polzaupno, da nisem vedel, če bi mu verjel ali ne.

»Kam?« sem bil radoveden.

»Ne daleč. Zadeva je za zdaj še vojaška skrivnost, vendar ti to zaupam, če boš molčal,« je nagajivo dražil.

Sele ko sem obljubil, da bom molčal kot riba, mi je šepnil na uho: »Na Netretič!«

Ravnodušno, kot bi ne slišal prvič, sem skomignil z rameni, da bi zatajil presenečenost, ki me je

obvezala. Potrepljal me je po ramenu in odhitel v četrte komande z dolgimi, skoraj slovesnimi koraki, zave-dajoč se važnosti komandantovih navodil, ki jih je imel posredovati komandirjem in komisarjem čet. Gledal sem za njim in si ga že zamišljal, kako bo juril.

Bil je pravi partizan, ki je vsakogar osvojil s svojo mladostjo, tipično belokranjsko vedrino. Čeprav ni dopolnil niti devetnajst let, je bil vedno kos težkim in odgovornim dolžnostim komandirja v nešteti bojih, pa tudi zgled borcem. Mlajšim od sebe, med katere sem spadal tudi sam, je očetovsko delil nasvete in nam vlival zaupanje v najhujših trenutkih. Neoporečno smo mu sle-

dili povsod in disciplinirano opravljali njegove naloge, ker nam je že njegova prisotnost jamčila za uspeh. Takšni odnosi in razmere v četi so bili odraz resnega tovariškega sodelovanja z njegovim dokaj resnim komisarjem Vinkom, s katerim sta družno soodločala in se koristno dopolnjevala v poveljevanju.

Tudi kot komunist — tega se šele danes dovolj zavedam — je bil Tone najčistejšega prepričanja, krepke odločnosti in neomajne vere v zmago vse do svoje prezgodnje smrti.

Vrnimo se v Tribuče, vasio gostoljubnih belokranjskih kmečkih ljudi, ki so nam takrat nudili zavetje pred januarskim mrazom. Ko smo pozno popoldne že vsi zvedeli, da se pripravljajo napad na Netretič, je bilo po vasi kot na mravljišču. Čeprav je kazalo, da vsak dela po svoje, je bilo delo natanko razporejeno. Razen stražarjev in patrolj so vsi borci čistili orožje, urejali opremo, prenašali strelivo, ali pa so se ukvarjali okoli konj in mul. Po četah so se zbirali partiji in skorejci na sestankih, kakor je bilo v navadi pred vsako pomembnejšo akcijo.

Zvečer po presenetljivo obilni večerji se je bataljon zbral v velikem podu — v največjem seniku v vasi, kjer nam je v soju lojnen komisar bataljona Vane podrobno razložil namen in cilj akcije. Z vso njemu lastno prepričljivostjo in gorečnostjo nas je seznanil s političnim in vojaškim položajem na obeh straneh Kolpe, posebno še na sosednjem hrvaškem ozemlju, ki je takrat pripadalo operativnemu področju naše brigade. Postojanko Netretič blizu Karlovca je branila posadka ene ustaške satnije, ki je nenehno vzemirjala prebivalstvo okoliških hrvaških, pa tudi slovenskih vasi.

Komandant Lazo, prekaljen kordunski borec, ki se je oglasil potem, ko je komisar končal politično uro, je bil bolj redkobeseden, toda kar je povedal, je bilo izredno jedrnat.

»Tovariši! Jutri ponoči nema labavo. Ustaške pse (ustaši so mu pomorili družino), majku im njihovu, bomo zbežali iz njihovega gnezda, pa naj bo kar bo. Samo udari, navalili brez milosti. Jasno?« je odločno dejal v svoji značilni nepopolni slovensčini.

»Jasno!« smo zagrmeli vsi v en glas.

»Dobro se pripravite za akcijo! Nas bataljon mora da bude naj-boljši! Jel tako?«

»Tako je!« smo mu vsi navdušeno pritrdili.

Kazno je bilo, da v bataljonu ni nikogar, ki bi dvomil o uspehu napada. Ognjevit govor komisarja in odločna spodbuda komandanta sta podkrepila našo pripravljenost za boj, kar je bilo v takšnih trenutkih velikega pomena.

Tisti večer nisem mogel zaspati. Nemirno sem se premetaval na za-tohli slami in prisluškoval enoličnemu smrčanju tovarišev v prostranem mračnem seniku. Skoraj sočutno sem razmišljal o negotovosti, ki nas čaka, ne vedoč, kdo od nas bo naslednja žrtev. Okoli polnoči je prišel Tone po dežurstvu spat. Utrujeno se je spustil na slamo in v hipu zasmrčal.

Nisem ga hotel nadlegovati, čeprav me je močno mučila radovednost o podrobnostih jutrišnje akcije. V polnsu so mi misli vedno znova uhajale nazaj. Spominjal sem se večera, ko sva s Tonetom obiskala njegovega ostarelega očeta v rodni vasi Dole pod Gorjanci, njegovega gostoljubja in toplih spodbujajočih besed. Tako je starec sprejemal vsakega partizana, saj je imel poleg Toneta še dva sina v brigadi; vsak borec mu je bil kot sin. Takrat nisem niti slutil, kako težko bom prihodnjič prestopil prag njegove borne domačije, ker bom prišel sam, brez njegovega Toneta.

Zarana drugega dne, 3. januarja, smo po zajtrku v koloni zapustili prijazne vaščane in po brozgasti poti

kako čuden je videti na tem obcestnem kamnu, in mu očital, da se komandirju kaj takega ne spodobi. Vedel sem, da bomo vsak hip krenili naprej v napad. Ob pogledu na Toneta, ki je še vedno kakor zamaknjen sključeno sedel na kantonu, sta se me polasčali vznemirjenost in negotovost. Le kaj mu je? Nekaj ni v redu z njim, mi je ključalo po možganih.

Iz razmišljanja me je zdrnilo povelje »Naprej!«. Brž smo se zvrstili v kolono. Tudi Tone se je naglo zganil in — kakor bi se prebudil — ves spremenjen začel urejati četo za pohod. Spet je bil tisti stari Tone, ki je prijateljsko ogovarjal borce, odločno poveljeval in skrbel, da bi pohod v redu potekal. Odleglo mi je, vendar se nisem mogel znebiti občutka, ki me je maloprej mučil. Tone mi je iznenada postal nerazumljivo tuj in drugačen. Mitraljezec, ki je bil za menoj, je najbrž opazil mojo zmedenost. Porogljivo me je vprašal: »Te je strah ustašev, kaj?«

»Kje neki,« sem mu pogumno odgovoril. V resnici pa me je bilo strah.

Po nekaj sto metrih smo se v podnožju kraškega gozda razporedili v strelce. Toneta nisem več videl, ker je odhitel na levo krilo čete globoko v gozd. Tiho in oprežno smo se med velikimi kamni vzpenjali v breg.

Plazili smo se med nizkimi skalami in debli dreves v temo, ki je skrivala ustaške bunkerje višje v bregu. Slišalo se je le zasoplo dihanje in kdaj pa kdaj kovinski udarec orožja ob kamen.

Iznemena je morečo nočno tišino razparal strel, oster kot britev. Hip nato so zadržali mitraljezi. Ti-soč svetlečih se črt je zažvižgalo nad našimi glavami. Ustaši so bili pripravljeni. Iz vseh bunkerjev so

usuli na nas ogenj, ki nas je pri-moral, da smo se vrgli v sneg za skalami in debli. Zadonela so pro-dorna povelja komandirjev, vodni-kov in deseterjev, kot bi hoteli drug drugega preglasiti. S silovitim stre-ljanjem smo si počasi utirali pot navzgor proti bunkerjem, iz katerih se je zlovesče svetlikalo. Dumdumke z zoprnimi rezkimi poki v vejevju so dopolnjevale oglušujoči orkester strelav, žvižgov in eksplozij. Duh po smodniku in razkopani zemlji nas je odvrtno dušil, imeli smo ga pol-na usta in pljuča.

»Kranjci — ste došli po cipele!« je krohotalje rjul ustaš iz bunkerja.

»Svoja ustaška, po vašo kožo smo prišli!« mi je še bolj rjoveče odgovoril nekdo z naše strani, naj-brž komisar Vane.

»Evo vam, Kranjci vašljivi — metakal!« je živalsko tulil ustaš in sprožil dolg rufal iz zbrojevke proti nam.

Med vsesplošnim streljanjem se je razvnel tudi besedni dvoboj. Ustaš-sem ni zmanjkalo izrazov. Vsi vprek so nam psovali kranjske in komuni-stične matere ter nas izzivali, naj pridemo bliže. Tudi mi jim nismo ostali dolžni. Naravnost presenetli-vo smo si izmišljali najbolj poni-žujoče besede za njihovega poglav-nika Paveliča in Hitlerja...

Po polurnem neprestanem ura-ganskem streljanju se je ozračje začelo ob vse redkejših strelah umir-ti. Le tu in tam je kdo sprožil puško ali mitraljez, kakor bi hotel opo-zoriti na svojo navzočnost. Premor so komandirji izkoristili za obhod položajev in za pripravo na juriš. Vane je poiskal harmonikarja Kam-biča in ga postavil na veliko skalo. Ukazal mu je, da na povelje »juriš« začne čimbolj glasno igrati korač-nico »Na juriš!«

Komandir čete Tone in njegov komisar Vinko sta dala zadnja na-vodila vodnikom in spet odšla na svoja mesta na levo krilo. Pripravi-li smo si naboje in ročne bombe in se začeli previdno pomikati naprej.

Ustaši, ki so doslej molčali, so nas opazili in začeli z vso silo spet streljati. Na povelje »juriš na bun-kerje!« smo se pogнали v naskok ob gromovitem vpitju in bojnem klicu »huuuuraaaa!« Za nami je Kambič do onemoglosti nategoval harmoni-ko. Koračnica nam je podvojila vo-ljo in moč. Ne menč se za sovraž-nikove krogle smo začeli obmeta-vati bunkerje z bombami. Na skraj-

nem levem krilu nad vinogradom je šinil proti nam visok plamen. Gorel je bunker, iz katerega so bežali preživeli ustaši. Peklenski ogenj iz drugih bunkerjev nam je kljub našim bombam onemogočil naskok. Morali smo se pomakniti nazaj na izhodišni položaj, sicer bi nas bili ustaši na čistini zlahka po-bili.

Polegli smo za skale in drevesa in še naprej obstreljevali ustaše, da bi onemogočili morebiten protina-pad.

Nekdo na levi je zaskrbljeno za-pil: »Komandir je ranjen, hitro sem!«

Prisluhnili smo klicu in začeli vsi vprek spraševati, kje je koman-dir in kam je ranjen. Nihče več ni streljal. To so ustaši izkoristili in spet močno užgali prav po naših po-ložajih. Pogнал sem se v temo v sme-ri, kjer sem slišal klice. Hotel sem pomagati Tonetu. Po mrzličnem ta-vanju med debli in skalami sem se znašel na cesti v podnožju hriba. Iz gozda je prilomastil komisar Vinko. S težavo je nosil na hrbtu komandirja in ga počasi spustil na tla. Istočasno so se znašli ob ran-jencu tudi bolničarji z nosili in ga brž odnesli nazaj po cesti proti bliž-nji hiši za hribom. Stal sem kot vkopan. Nobene besede nisem mogel spraviti iz sebe, le zaprepadeno sem gledal za bolničarji, ki so hiteli z nosili v jutranji mrak.

Na položaju se je vse umirilo, kakor da bi se že vsi naveličali nočnega boja. Iz gozda se je pomikal žalosten sprevod z ranjenci in mrt-vimi na nosilih. V bataljonu smo zgubili tri tovariše, šest pa je bilo ranjenih. Ob jutranjem svitu, ko se je noč, ki je terjala toliko nadčloveš-ke sprostive in moči, umikala dne-vu, sem bil neizmerno nesrečen. Nisem čakal bataljonske kolone, ki se je pomikala s prizorišča borbe, pač pa sem brezglavo hitel po cesti proti hiši, kjer je bilo previjališče, kamor so bolničarji odnesli ranje-nega Toneta. Prerinil sem se skozi vrata v veliko kmečko sobo. Na ilovnatem podu, postlanem s slamo, so ležali ranjenci. Brigadni zdrav-nik Mirko se je sklanjal nadnje in ukazoval bolničarkam, kako naj po-vijejo in očistijo rane.

Z motnimi očmi sem zrl v ne-gibno telo svojega tovariša in ko-mandirja sredi sobe. Zdravnik, ki se je sklanjal nad njim, je dolgo in pazljivo poslušal nad srcem. Ko se je naposled vzdignil, nas je nemo pogledal in odkimal. V hipu je vse zaplesalo okoli mene.

Stopil sem bliže in se zazrl v priprte veke, kjer sem opazil svetlo belino oči na jekleno belem, širokem obrazu. Sam v sebi sem trepetajoče šepnil: »Tone, Tone!«, kot bi ga ho-tel obuditi iz smrti. Še vedno nisem hotel verjeti, da je pred mano truplo. Naglo sem se zvrnil in se obr-nil stran. Solze so mi zamigile po-gled. Bolničar me je prijel okoli ra-men in me počasi izrinil iz izbe.

Medtem se je bataljon že pomi-kal po cesti nazaj proti Gričam in Ribniku. Stopil sem v kolono in se, ne da bi koga videl, s sklonjeno glavo odpravil dalje. Nikakor se ni-som mogel znebiti spomina na tisti kratki postanek pred napadom, ko je Tone sedel na obcestnem kamnu, kot bi bil slutil, da se bo zgodila nesreča. Pred očmi so se mi pora-jale čudne podobe. Videl sem nape-te, modrikaste ustnice, tesno stisnje-ne v boli, ki mu jo je prizadel usod-

ni strel. Kako lepo je znal pripove-dovati svoje partizanske dogodivšči-ne, kako lepo zapeti, zavriskati...

Ustaši so še tistega jutra zapusti-li postojanko. Da smo vztrajali sa-mo še pol ure, bi jih bilo lahko polo-vili, ker jim je zmanjkalo streliva, pa tudi žrtev se imeli dovolj. Bri-gada je zadovoljivo opravila svojo nalogo. Netretič ni bil več ustaška postojanka. V tej borbi je padlo 8, ranjeno pa je bilo okoli 30 borcev. To je bila ena prvih večjih akcij 15. brigade na njeni borbeni poti, ki je vodila skozi hude spopade in boje do zmage.

Jošt Role

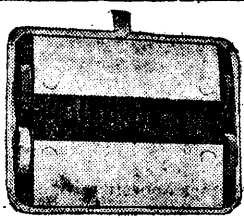
Tonetov zadnji juriš

PRAVKAR DOSPELO IZ UVOZA

ščetke za čiščenje preprog — ročni aspiratorji — kura

na voljo in izbiro — v treh izvedbah v Trgovski hiši NAMA in pri Tromostovju NAMA ter v veleblagovnici NAMA Škofja Loka

Praktično — ekonomično — le malo truda za vsako gospodinjlo

nama

LJUBLJANA

IN ŠKOFJA LOKA

Dva, ki ju ne bomo pozabili

Dveh tovarišev se spominja mo nekdanji interniranci v koncentracijskem taborišču Flossenbürg, dveh, ki sta umrli v teku enega leta. To sta dr. Joško Bežek, zdravnik iz Kranja, ki je umrl pred dobrim mesecem, in dr. Ivan Fras, zdravnik iz Maribora, ki je umrl pred letom dni. Oba sta uživala med interniranci velik ugled ne le kot zdravnik, temveč tudi kot človeka, ki sta znala tako blagodejno vplivati na sotovarišev v koncentracijskem taborišču. Dr. Fras je prišel v Flossenbürg menda spomladi leta 1943, dr. Bežek pa kake tri mesece pred koncem vojne.

Ni bilo lahko življenje v koncentracijskih taboriščih in prav zato je bila še tako

skromna pomoč, ki sta jo lahko nudila kot zdravnik svojim rojakom in tudi pripadnikom drugih narodnosti, zelo pomembna. Človeška življenja so se reševala ne le z zdravniško pomočjo, kolikor je pač bila v danih okoliščinah sploh mogoča — ampak tudi s pravim odnosom do sočloveka, s humanostjo in toplo besedo, tega pa sta imela pokojnika v izobilju.

Ko smo se maja preteklega leta vračali z obiska nekdanjega taborišča Flossenbürg, nam je dr. Bežek mnogo pripovedoval o svojem delu za narodno-osvobodilno gibanje, kako se je pridružil partizanom, kako so ga ujeli Nemci neke v bližini Gorice in kako so ga končno privedli v taborišče, kjer je dobil veliko število znanec. Marsikaj je povedal iz svojega življenja v taborišču in tudi to, kako je rešil zadnje dni vojne življenje dečku židovskega pokolenja, katerega je skrili, da ga niso odpeljali s skupino Židov, katere so pobili še isti dan.

Ko smo konec septembra lanskega leta pripravljali srečanje nekdanjih internirancev iz Flossenbürga, smo poslali vabilo tudi dr. Frasu, ker nismo vedeli, da je že umrl. Njegova soproga nam je sporočila, da je njen mož umrl 18. maja 1967 in da je večkrat izrazil željo, da bi še enkrat videl kraj svojega trpljenja. Posledica trpljenja v tem taborišču ga je tudi spravila v preroj grob. Vedno je želel, da bi se srečal s svojimi znanci in prijatelji na skupnem sestanku, a ga je bolezen ovirala, da ni mogel priti.

Mnogo je bilo v času vojne ljudi, ki so nesebično in požrtvovalno pomagali sočloveku in med te štejejo tudi pokojni dr. Bežek in dr. Fras.

Srečko Šorli

KINO SPORED

- Kino Triglav, Ljubljana:**
 - 4. in 5. septembra 1968: »Nož«, jugoslovanski film
 - od 6. do 9. septembra: »Čudovita Angelika«, francoski barvni film
 - od 10. do 12. septembra: »Zandar v New Yorku«, francoska barvna CS komedija.
- Kino Vevče:**
 - 4. in 5. septembra 1968: »Pravica do življenja«, ameriški film — drama
 - od 6. do 8. septembra: »V send orlov«, ital.-jug. VV film
- Kino Zalog:**
 - 5. septembra 1968: »Čudovita Angelika«, francoski barvni pustolov. film
 - 7. in 8. septembra: »Sedem jih jezdil v peklu«, ameriški barvni pustolovski film
- Kino Zadobrova:**
 - 4. septembra 1968: »Fata morgana«, ameriški kriminalni film
 - 7. in 8. septembra: »Labyrinth smrti« (Old Surehand), I. del nemški pustolovski film v barvah.

V starih romanih smo brali v mladih letih tudi o upokojenih »morskih volkovih«. Njih stanovanja da so polna spominov z vseh delov zemeljske krogle, delov ladijske opreme in orožja, starih knjig in praznih steklenic ruma. Med temi rekviziti nekdanji kape-tani obujajo spomine na mlade dni, ko so kljubovali burjam in valovom.

Stanovanje Franca Potočnika, upokojenega svetnika za pomorstvo pri nekdanjem koprskem okraju, nikakor ni podobno takim stanovanjem iz romanov, čeprav lastnik nikakor ni mogel zatajiti svoje mornarske preteklosti. Izpričujejo jo samo slike ladij na razburkanem morju, model stare gusarske jadrnice in pa morda tudi pogled skozi okno na Koprski zaliv.

Kako bi se človek mogel povsem odreči misli na 40 let svojega življenja, na poklic, ki se ga je lotil z vso ljubeznijo in pri tem zavrgel nešteto možnosti za uspeh drugje, na drugih toriščih?

Leta 1922 je v Ljubljani na klasični gimnazij maturiral.

Komandant Rabske brigade

Vleklo ga je na morje, rad bi bil postal pomorski oficir, pa ni bilo zanj kot za izobraženca primerne šole. Zato je končal enoletni abiturientski tečaj. Naslednje leto, 1923, pa je izšel razpis za I. razred vojaške pomorske akademije, ki so jo ustanovili v Dubrovniku. Prijavil se je, sprejeli so ga in leta 1926 je šolo končal.

Vojaška služba ga je vodila semtertja po vsej takratni jugo-

slovanski obali. Vmes je pridno študiral in si pridobil kar tri specializacije: pilot hidroplana, torpedist in minier. Leta 1941 je bil poročnik bojne ladje ali po »pehotno« kapetan I. razreda. Uspešno mu je, da se je izognil ujetništvu in se ob nesrečnem koncu kratkotrajne aprilske vojne vrnil v Ljubljano, kjer se je vključil v OF in ustanovil »mornariško skupino« bivših pomorskih oficirjev. Nesrečni konec kraljevine Jugoslavije ga ni preveč presenetil.

Ko pripoveduje o graditvi svojih političnih nazorov, ki so ga tako naglo pripeljali v OF, se spominja svoje mladosti. Se v gimnaziji sta si bila dobra prijatelja z marksistom Dušanom Kermavnerjem. Kot mladenič je nekoč prišel v Sisak in bil tam priča stavlki železničarjev. Ko se je vračal, je videl stavko v Trbovljah, in ko se je znašel v Ljubljani, je bil priča krvavim dogodkom na Zaloški cesti. Čeprav je bil aktivni oficir, se je vedno zanimal za politiko. Spominja se, kako so mu v karakteristiko zapisali: »Se ukvarja s socialnimi problemi«. Kot so nalagala pravila, je moral tako očno podpisati, ker je veljala za slabo.

Skrivaj je bral marksistično literaturo, ki jo je dobil v nemščini preko zagrebške založbe »Nolit«. Kmalu se je znašel v krogu simpatizantov. V Crni gori se je nekoč udeležil celo dveh ali treh sestankov simpatizerjev, veliko prijav orožniških postaj zoper komuniste v vojski je slo po njegovi zaslugi v ogenj. V znani aferi, ko so pro-

svtom. Med drugim je imel levji delež pri ustanovitvi višje pomorske šole v Piranu.

Največ ljudi pri nas v Sloveniji pa se ga spominja kot komandanta Rabske brigade. Tudi njemu samemu se spomini pogosto vračajo v dni nepopisnega trpljenja na tem lepem letoviškem otoku, kamor ga je čudna igra usode vrgla kot pomorščaka na samotni otok.

Ko se spominja internacije na Rabu — njene posledice čuti še zdaj v obliki hudega revmatizma — primerja Rab z nemškimi taborišči.

V nemških taboriščih je bil vseeno nekakšen red, jetniki so imeli streho nad glavo. Če so jih ubijali, so jih na industrijski način... Na Rabu pa je fašistično poveljstvo doseglo, da so jetniki vseprek umirali zaradi lakote, nereda, umazanije...

Spali so tudi pozimi pod slabimi šotori, na zelo tenki pla-

sti slame, ki je brž zgnila. Spodaj je bilo blato. Nobenih naprav za razuševanje... Zato je bilo na Rabu uši kot malokje. Mnoge so uši dobesedno požrle. Spominja se mrličev, ki so imeli na hrbtu od ležanja velikanske rane, v njih pa se je zarilo na tisoče uši. Gnojnica je tekla po zemlji, hrana je bila neredna in borna; pravo čudo je bilo, da ni izbruhnila epidemija. Ze tako borna hrano pa so kradli vsi, ki so imeli za to priložnost. 120 gramov kruha na dan je pripadalo jetniku. To je zelo zelo malo, toda kljub temu so hlebčki tehtali od 70 do 80 gramov.

Potočnik je prišel na Rab, ko je bilo tam najhuje. Kasneje, ko so začele sile osi pešati, vstaja pa po porazu nemške vojske pri Stalingradu, se je stanje za silo izboljšalo. Ljudje niso več umirali v takem številu.

Marsikaj je o Rabu že napisal, toda še vedno ne vse. Vemo veliko, toda vse preveč je splošnih ugotovitev, vse premla po podrobnosti, ki bi mladim govorile, da je bilo vse tisto res, ne pa propagandno pretiravanje.

V najhujših trenutkih človeške zgodovine se rodi največje priateljstvo med ljudmi raznih slojev in narodnosti, rodijo se največji junaki. Mar ni tudi upor internirancev na Rabu in njihova organizacija dokaz temu? Zato Raba ne smemo pozabiti!

Ko smo vprašali tovariša Potočnika, če se bo udeležil proslave na Rabu — 8. septembra, ob 23. obletnici osvoboditve taborišča — nam je dejal, da ne, ker ga muči revmatizem. Ki ga je staknil prav tam — na Rabu. Prosil nas je, naj izročimo njegove pozdrave vsem tovarišem, nekdanjim borcev Rabske brigade. MP

OKROGLE IN OGLATE

Tudi katoliške redovnice — stavkajo. Petsto ameriških sester reda Cisto Marijino srce se je odločilo odločno boriti se za svoje pravice, »pa čeprav bi morale stopiti na barikade« (tako je izjavila neka teh bojevnic), ker so prepričane, da bi lahko postalo tudi življenje za samostanskimi zidovi sodobnejše. Te redovnice živijo v Los Angelesu (Kalifornija, ZDA), kjer vedri v oblaci v katoliški cerkvi najvišji cerkveni oblastnik kardinal J. F. Mac Intira, ki je najhujši nasprotnik njihovih zahtev. Kardinal noče niti za las popustiti ter je poskušal nekaj sester, ki poučujejo na neki katoliški šoli, odpustiti iz službe. Vse sestre, učiteljice, so na ta pokus odgovorile s — stavko. 200 učiteljic ni prišlo v šole ter so morale večino šestintridesetih osnovnih in visokih katoliških šol zapreti. Trmasti kardinal bi moral ugoditi tem želim: častite sestre ne želijo več vstajati ob petih dvanajset jutraj, kakor jim velevaljo zdaj veljavni samostanski predpisi; ne želijo več ure in ure preklepati v cerkvi pri skupni molitvi; odklanjajo stalno nadzorstvo cerkvenih oblasti, ki jim ne dovoljujejo, da jim oblačile v modernizirane obleke svojega reda; zahtevajo celo, da jim dovolijo nositi meščanska oblačila, »če želijo to razmere«. Mnoge to že uveljavljajo, ne da bi se menile za dosežanje dolžnosti in obveznosti. Najogljivejša bojevница za liberalizacijo samostanskega življenja je sestra Marija Mark, prorektorica kolegija Cistega Marijinega srca v Los Angelesu. Ona meni, da je zares prav smešno, da mora odrasla sestra prositi svojo prednico, naj ji dovoli, da sme v svoji sobi imeti luč tudi še po 22. uri. »Mi smo odrasle ženske«, pravi Marija Mark, »nismo zoper religijo, nasprotujemo, in še kako, razporeditvi ur za molitve. Sodoben človek težko vstaja zgodaj in težko razume, čemu bi bilo grešno moliti po zajtrku, namesto ob šestih jutraj.« Strogi nadškof, kardinal Mac Intira pa noče o teh »revolucionarnih« idejah ničesar slišati. Uspešno mu je celo izposlovati, da so iz tujine pritisnili na uporne redovnice: sveta kongregacija njihovega reda v Rimu se je odločila zoper eksperimentiranje v samostanskem življenju. Petsto redovnic pa — kljub temu opominu iz Rima — ni klenilo. Redovnice pričakujejo, da bo papež Pavel VI. ustregel njihovim zahtevam. »Ker je vrhovni poglavar katoliške cerkve sodoben papež,« je dejala sestra Marija Mark, »je prav gotovo, da ne bo obrnil hrba ameriškim »upornicam«.

VISOKO KVALITETNA SODOBNO EMBALIRANA

Počakali smo jih na križišču

Bilo je februarja 1944. Sovražnikovi vojaki so iz Postojne pogosto prihajali v okolico vasi Smihel, Bukovje in Studeno, da bi kradli seno in druge kmečke pridelke. V tem času na tem območju ni bilo večjih naših enot, zato so se sovražniki po njem kretali dokaj brezbrizno. Kmetje so težko prenašali to nasilje, saj je krme za živino že primanjkovalo. Mnogi bi morali živino sploh prodati, če bi se sovražnikovi pohodi nadaljevali.

Sovražnikovega divjanja pa je bilo konec, ko je na to območje prišla naša četa VOS z 18 borci. Utaborili smo se blizu vasi Landol. Ljudje so kaj hitro zvedeli za nas in začeli ugihati, po kaj smo prišli. Tudi podatkov o sovražniku nam ni manjkalo, saj so skoraj vsi domačini bili tako ali drugače povezani z osvobodilnim gibanjem. Zato je bilo počitka za nas kaj kmalu konec.

Že 12. februarja zjutraj nas je obiskala v taborišču mlada kurirka z Beljskega in nas obvestila, da so prišli Nemci s štirimi vozniki krast seno v vas Studeno. Naš komandir Benjamin je brž sklical četo v zbor in nam na kratko pojasnil nalogo. Nato je poveljeval: »Na desno, trčimo korakom napred marš!«

Komaj petnajst minut kasneje smo že bili pri križišču cest Postojna—Studeno—Landol. Komandir nas je naglo razporedil v krtja. Napravili smo zasedo v krogu. Nismo dolgo čakali. Ko smo zaslišali nemško petje in peketanje konj. Nestrpno smo čakali prvega strela.

Ko so bili Nemci s štirimi vozniki sredi zasede, je ustrelilo. Na sovražnika so se usule svinčenke iz vseh cevi, posebno pa iz »šarca«, ki ga je nosil Karel. Nemcem ni uspelo ustreliti niti enkrat...

Po krajšem ognju je sledilo povelje »na juriš«. Ko smo sko-

čili na cesto, smo opazili, da je izmed dvajsetih sovražnikov živ samo eden, pa še ta je bil ranjen. Dvignil je roke, pa je kljub temu skušal pobegniti. Ujel ga je Jernej Čehovin. Tudi 8 konj je bilo ubitih.

Zaplenili smo 19 pušk mavzeric, 1 pištolo, 19 parov čevljev, 19 plaščev in razne druge drobnarije. Od Postojne smo bili samo 4 km daleč, zato je naša zmaga zelo razveselila sovražnika. Od tedaj dalje so njegove patrulje prihajale v naše vasi mnogo bolj poredko kot prej.

Mirko Slivar

KRAJEVNI PRAZNIK JAVORNIK—KOROŠKA BELA

Cetrtega septembra 1941. leta so bili na Koroški Beli ustreljeni prvi talci, in sicer 38-letni zidar Franc Podgornik, 27-letni strojnik Albin Savli, 29-letni tovarniški delavec Ludvik Stražisar, 20-letni Karel Kragelink in 32-letni Franc Frelih. Krajevna skupnost Javornik—Koroška Bela si je ta dan izbrala za svoj krajevni praznik.

Tako kot druga leta so tudi letošnji organizirali vrsto prireditev, ki se bodo izvršile od prvega do osmega septembra.

V nedeljo, 1. septembra, bodo občani sodelovali pri prostovoljni akciji v Javorniskem rovu. Tam bodo očistili progo za kurirski snuk, ki ga priredijo vsako leto v spomin na padle kurirje.

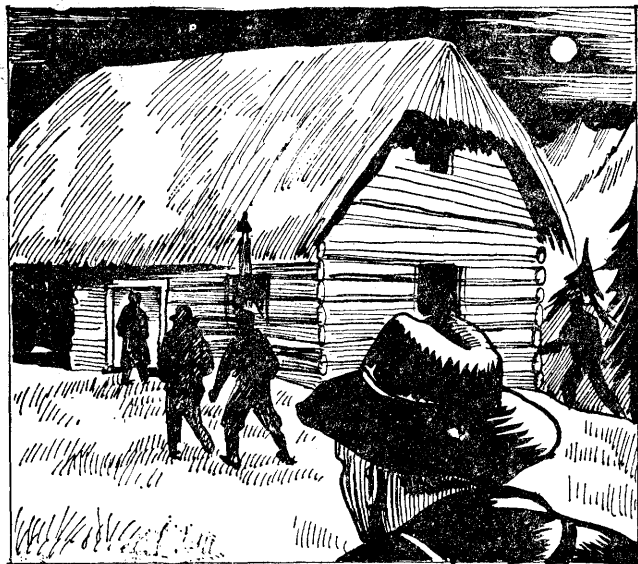
V torek popoldne bo slavnostna seja sveta krajevne skupnosti in od-

borov družbeno političnih organizacij. Po seji bo otvoritev razstave intarzij (intarzijske vločke, vložno delo, okras lesenih predmetov z vlaganjem raznobirnih vzorcev drugega lesa, metalnih delov ali slonovih kosov itd.). V petek bo v dvorani obnovne šole na Koroški Beli literarni večer Mateja Bora, nato pa razgovor o partizanskem življenju in pesništvu. V soboto, 7. septembra, bo na grobovih talcev na pokopališču na Koroški Beli komemoracija, nato pa bodo občani prisostvovali odkritju spominske plošče na rojstni hiši profesorja dr. Mateja Potočnika. Program zajema tudi vrsto športnih prireditev, v nedeljo pa množični odhod na partizansko slavo v Bohinj.

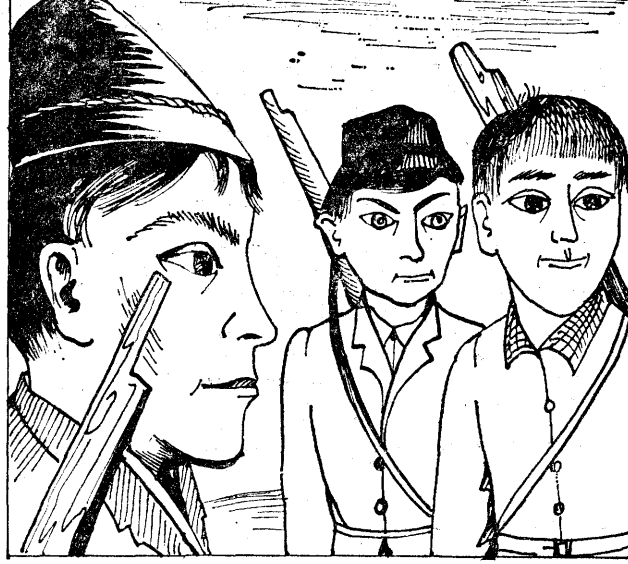
J. VIDIC

PIŠE: ANA KUČELJ

JANEZOVA ČETA
PIŠE: J. RAVNIK

13. Prešlo je poletje, prihajala je jesen. Brezarčki so rabovali zelena jabolka, ki jih doma niso imeli, in trgali grahove stroke po njivah ter si tešili lakoto s sladkimi zrnji. Večkrat kot prej je prihajal domov starejši brat Nace. Z očetom sta se vselej dolgo tiho pogovarjala. So sedje so skrivnostno govorili o nekih goščarjih. K Brezarju so začeli ob večerih prihajati neznani moški. Mati je otrokom naročila, naj o tem nikomur ne pripovedujejo. Tuji obiskovalci so bili resni, a vendar prijazni in so se Mirču takoj prikupili.

14. Brezarjeva Sivka se je paka ob kolovozu in zanj je moral največkrat skrbeti Slave. K njemu so silno radi prihajali trije pobalini iz sosednjih hiš. Janez je vedno nekaj skrival. Gledali so, kako so Janezove roke oblikovale leseno puško. Prinesli so mu les, da je tudi njim naredil tako orožje. Mirčeta je jezilo, ker je on prišel zadnji na vrsto, toda dobil je najlepšo puško. Igrali so se vojake in pridružili se jim je tudi Slave. Janez je postal komandir te male čete. Puške so skrbno skrivali v stari sadni sušilnici.

15. Dolge popoldneve so si krajšali tako, da so kora-kali po skritih stezah, si delali jarke, streljali in izzivali pobe iz vasi, ki je bila najbližja. Tam jih je bilo več, a imeli so slabše puške. Z njimi sta hodila dva pohlevna psa, ki so ju imenovali Mulu. Janeza pa je posebno mikal kos pločevine, ki so jo imeli Vrhovščani. Napravili so kupčijo: tri puške za pločevino in še prijateljstvo so sklenili. V šolo tako ni bilo treba hoditi, zato je bilo časa dovolj. Janez je iz pločevine naredil puškam cevi. Seveda ta mlada vojska sprva še ni vedela, za koga in proti komu se mora boriti.

DOBRO JE,
ČE VESTE

Poljedelec Alfio Cantarella iz Catanije v Italiji je nedavno našel svoje izgubljene svinje, zaprte z drugimi izgubljenimi živalmi vred v neki lesenjači v mestni okolici. Cantarella je poklical vsako svojo svinjo po imenu in poklicane so, druga za drugo, pritekale h gospodarju. Tako je lahko dokazal policiji, da so svinje njegove, ter jih je odgnal domov.

Stroški volilne kampanje v ZDA, ki jih je 1960. leta plačala ob izvolitvi J. Kennedyja samo Demokratska stranka, so znašali 11 milijonov dolarjev, pri čemer pa niso upoštevani osebni izdatki Kennedyja, ki je tedaj »prepotoval« 44.000 milj (ena milje — nekaj več ko 1609 m) in govoril na 400 zborovanjih v 45 državah. Celotni stroški volilne kampanje obeh volitvskih strank v 1964. letu so znašali kar 50 milijonov dolarjev. Letos bo, tako kaže, volilna kampanja še ožestrela, kot so bile prejšnje, ter se bodo temu ustrezno povečali tudi stroški. Zanimiva je primerjava: 1846. leta, ko je bil izvoljen za predsednika ZDA Abraham Lincoln, so njegovi prijatelji zbrali v volilni sklad — 200 dolarjev... Lincoln pa je po volitvah vrnil skladu 199 dolarjev in 25 centov, ker je potoval z zborovanja na zborovanje, iz kraja v kraj, jahaje na konju. 75 centov je izdal za sod jabolčnika, s katerim je pogostil privržence svoje stranke na neki farmi. No, 1860. leta, ko je bil Lincoln znova izvoljen za predsednika, so stroški znašali že 100 tisoč dolarjev, vendar pa je moč danes s to vsoto poravnati komaj stroške za 30-minutno televizijsko oddajo. Ti podatki nam zgovorno povedo, da je glavni volivec v »demokraciji« tako imenovanega svobodnega sveta — denar in le denar denarnih mogotcev!

V ZDA je 6.500.000 alkoholikov. Število letih se vsako leto poveča za 200.000. Zvezna zdravstvena služba je v zadnem poročilu navedla, da se nenavadno naglo večja števila alkoholikičark med omoženimi ženskami srednje starosti.

V Zahodni Nemčiji bodo odpravili 10.000 km železniških prog. Ta dolžina je enaka četrtini dolžine zemeljskega obsega. Vse kaže, da ne morejo niti zahodnonemške železnice uspešno konkurirati cestnemu prometu. Te železnice že leta in leta ne morejo shajati s svojimi dohodki. Bonaška vlada je samo 1965. leta dala za vzdrževanje nerentabilnih prog približno 2 milijardi 800.000.000 mark (1 marka 3,13 N-din).

Dne 16. decembra 1943 je začel general Erwin Rössner veliko akcijo proti Šlandrovi brigadi, ki je bila od svojega prihoda z Dolenjske konec septembra v nenehni ofenzivi predvsem na komunikacije na kamniškem in revirskem območju ter na sovrane postojanke v Zgornji Savinjski dolini. Enote SS policije, čeželnih strelcev in vermanov so sistematično prečesale operativno območje Šlandrove brigade, ki se je s spretnimi manevrom izmaknila obkolitvi in se nato prebijala preko Velike in Male planine proti Koroški.

Premik brigade na novo operacijsko območje je oteževal visok sneg in hud mraz. Zaradi nemških patrulj, ki so jo poskušale izslediti, je morala brigada iz dneva v dan menjavati taborišča. V odročnih krajih so bile tudi velike težave s prehrano. Posebno pa so brigado prizadele kadrovske težave. Brigada je v pozni jeseni 1943 poslala velike okrepitve in orožja Pohorskemu odredu, Kozjanskemu bataljonu, Kamniško-zasavski četi in enotam VOS. V ofenzivnih akcijah po preosnovanju ter na pohodu je bilo ranjenih nekaj desetih starih borcev in komandnega kadra. Zaradi pomanjkanja orožja brigada tudi ni mogla obdržati mobilizirancev in jih je pošiljala na Dolenjsko. Vsi omenjeni problemi in še drugi so oteževali Šlandrovi brigadi izvajanje povelja, naj na sektorju premikanja vodi ofenzivne operacije in skuša tako izvesti povelje vrhovnega komandanta NOV in POJ maršala Tita v zvezi s sovrano ofenzivo na osvobodeno ozemlje v Bosni in na Hrvaškem.

Med pohodom se je brigada nekajkrat uspešno spopadla z nemškimi patruljami, ki so jo zasledovale. Sredi januarja 1944 pa je štab začel pripravljati načrt za večje akcije. Dobro se je namreč zavedal usodnih posledic nenehnih premikov v snegu in mrazu visoko v gorah in stal-

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE

Prostovoljni emigrant

Ko sem prišel v ZR Nemčijo, sem mislil, da bom vstopil v Zirndorflager kot novinar, vendar sem kmalu spoznal, da bi bilo to zelo tvegano. Zlasti iz pogovora z Nenadom Petrovičem sem sklepal, da bi bil takšen podvig zaman. Ko sva večerjala v neki nürnberški restavraciji, me je obšla nova misel, ki se je pozneje izoblikovala v »nürnberški sporazum«.

Emigrant v vlogi novinarja

V prvih srečanjih, ko sem zbiral gradivo za podlistek, sem se predstavljal kot emigrant. Prišel naj bi iz Francije, ker sem iskal primernejše in bolj plačano delo. Zdal pa mi je prišlo na misel tole: če sem se kot novinar izdal za emigranta, potem bi se tudi kakšen emigrant lahko predstavljal kot novinar. Se pravi, zakaj ne bi Nenad Petrovič zbral podatkov za podlistek? Petrovič je bil kot nalašč človek, kakršnega sem potreboval. Bil je v Zirndorflagerju, vendar bi se moral žrtvovati, zakaj nameraval se je vrniti domov. Vprašanje je tudi bilo, kaj naj bi storil s šefom »pisarne 101«, ki je zahteval od njega, naj postane »logorski vohun«.

Nenad se je sprva upiral temu predlogu. Začel sem ga pregovarjati: zakaj naj bi ne zbral podatkov kot novinar-sodelavec za reportažo, ki bi jo skupaj objavila šele potem, ko bi se vrnil v domovino? Dejal sem, da bi mu jugoslovanska javnost potem verjela, da je bil »prostovoljni emigrant« itd. Naposled se je vdal. Dogovorila sva se,

da mi bo pogosto pisal domov v Jugoslavijo, jaz pa njemu na poste restante v Nürnberg. Če bi se zgodilo kaj pomembnejšega, bi mi poslal brzojavko, potem pa bi se sešla kjerkoli v Nemčiji, kjer bi pač bilo zanj ugodneje.

Tako je Nenad Petrovič postal prostovoljni emigrant in po njegovi zaslugi je nastal ta podlistek.

Prvi problem

Pogovarjala sva se o podrobnostih, potem pa je Nenad dejal:

»No, vse je lepo, toda koga naj izdam? taboriščni upravitelj? Šef »pisarne 101« zahteva od mene, naj odkrijem peterico, ki mu je nekaj zamolčala.«

Se pravi, da bi moral prijaviti naše ljudi. Kazalo je, da je moja ideja padla v vodo. Počasi sva šla proti železniški postaji in imela sva še nekaj časa. Dejal sem mu, naj mi popiše emigrante, o katerih kaj ve. Imel je odličan spomin, našteval je imena in grehe, ki so jih emigranti storili. Ugotovila sva, da bi tiste, ki bi jih Nenad »izdal« upravi taborišča, le izgnali nazaj v Jugoslavijo. Nenad se je odločil za sodelovanje in poslovala sva se. Kmalu nato sem se vrnil v Beograd.

Pop Aleksa in pater Franc

Nekaj dni sem bil na trnih, ker sem pričakoval Nenadovo prvo pismo. Najprej sem dobil razglednico s pozdravi in pripisom: »Pismo sledi«. Čez dva dni je prišlo pismo in nisem si bil na jasnem: niti besede o tem, kako je bilo na »izpitu« pri šefu

»pisarne 101«. Nenad je pisal, da je treba dopolniti nekaj podrobnosti, sicer pa je bilo njegovo pismo zelo podobno pismu sorodniku. Vendar sem nekaj zvedel, ko sem tako rekoč bral med vrsticami.

Zunaj trimetrške železne ograje Zirndorf-lagerja stoji hišica, ki je spremenjena v katoliško cerkev. Pravoslavni božji hram je za silo urejen v drugi taboriščni zgradbi. V hišici opravlja svoje delo pater Franc, nekdanji duhovnik slovenske belogardistične vojske generala Rupnika, v drugi pa oče Aleksa, nekoč pop ljutičevskega »Prostovoljnega korpusa« v Kragujevcu. Ta duhovnika sta pobegnila iz Jugoslavije leta 1945 skupaj z umakajočimi se Nemci, potem sta opravljala službo božjo za bodoče emigrante v Zirndorfu, obenem pa skrbela za antikomunistično propagando. Nenad mi je pisal:

Pred nekaj dnevi je pop Aleksa po službi božji v jedilnici še govoril. Pripovedoval je, kako se komunisti odvrnili narod

od cerkve, da je treba vse, ki so cerkvi pokazali hrbet, obsoditi kot odpadnike in bogokletnike, ki so prišli sem, da bi okužili svobodo, ki jo uživamo...

Potem je Petroviča nagovoril znanec iz Trsta in Nice, mladenič iz Bosanskega Broda:

»Zakaj nas tu pop sili v cerkev?«

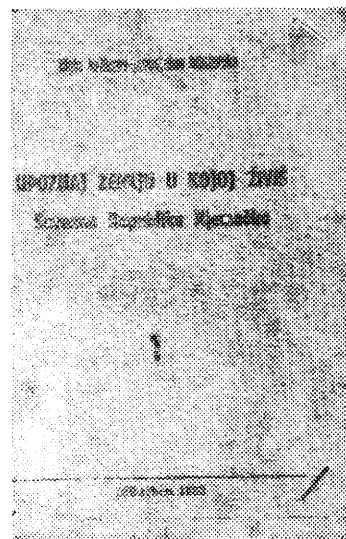
»Kako sili?«

»Saj si ga slišal. V Jugoslaviji sem šel v cerkev, če mi je bilo do tega, tu pa moram. Če moram, nisem svoboden...«

Eden izmed duhovnikov se je vozil v taborišče z avtomobilom. Preden je stopil v taborišče, se je našel: prilepil si je brke in brado, si nadel duhovniško obleko, potem pa po končani službi božji spet sedel v avto in se odpeljal.

Čez dva dni sem dobil drugo Nenadovo pismo.

V Zirndorf-lagerju ni samo dovoljeno širjenje raznih propagandnih publikacij in emi-

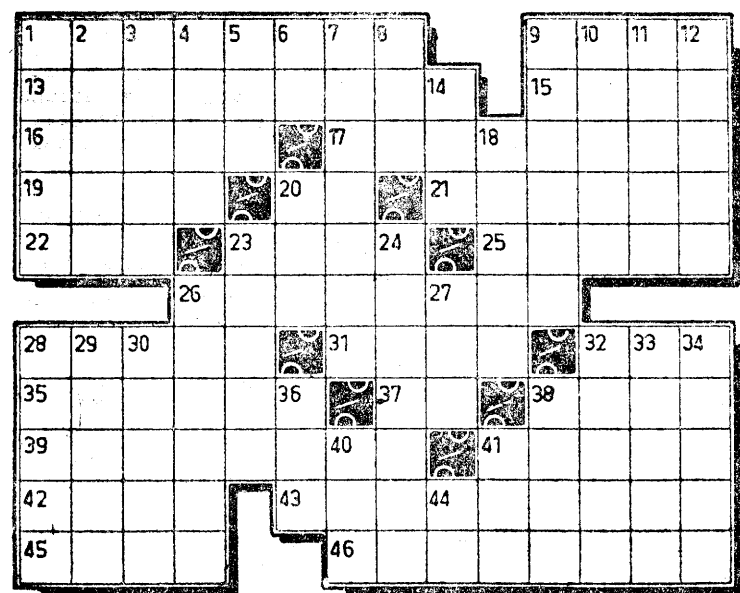

NASLOVNA STRAN PROPAGANDNE BRUSURE »SPOZNAJ DEŽELO, V KATERI ŽIVIS«

grantskih časopisov, marveč je tudi dovoljeno delo »posrednikov« emigrantskih organizacij, ki novačijo nove člane. Takšne organizacije in skupine imajo zveneca imena kot na primer »Hrvaško osvobodilno gibanje« ali »Južnoslovanska demokratska zveza«.

(Nadaljevanje prihodnjič)

KRIŽANKA

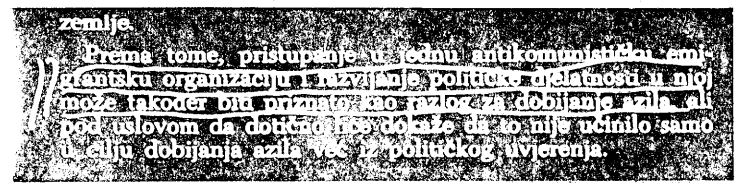
VODORAVNO: 1. narodni heroji, po katerim se imenuje ena izmed sloj. partizanskih brigad (Miloš), 9. rojstni kraj predstavnika slov. moderne Dragotina Ketteja (pri Ilirski Bistrici), 13. veliki začetni črki imena in priimka 15. preprosta priprava za oranje, 16. skladatelj in dirigent iz Beograda, komponira orkestralna, komorna in klavirska dela

(Oskar), 17. odpravnika; oddelek, ki kaj pošilja, 19. državna blagajna, 20. pamet, 21. mesto v Španiji južno od Madrida, znano po krvavih bojih v državljanski vojni, 22. staroperzijski kralj, 23. izraz za angleški mitraljez, ki so ga uporabljali partizani, 25. trgovce z moko, 26. strokovnjak za tehnološko, 28. priimek narodnega heroja doma iz Sentjerneja na

Dolenjskem, Komandanta bataljona v Tominševi brigadi, padel aprila 1941 pri Kamniku (Martin, part. ime Marjan), 31. čr. 32. snov za namakanje, 33. prevretek, 37. kratica za »prostor za pečat«, 38. prav drobna tiskarske crke, 40. športni trener, 41. ščurki, 42. verski odpadnik v starem veku, 43. v OF med vojno eden izmed predstavnikov intelektualnega kroga (dr. Ales), 45. kraj pri Sremski Palanki, 46. čistila.

NAVPIČNO: 1. majhen zid, 2. največje jezero na Finskem, 3. denarna enota evropske države, 4. gora na Portugalskem v govorju Sra. Da Estrela, 5. zgodovinsko mesto v Dalmaciji, 6. 20. in 1. črka abecede, 7. kemijska prvina, temelj, sestavina itd., 8. kratica najbolj reaktivne organizacije v ZDA, 9. jesenska praha na nivju, 10. sovjetski politik in publicist (Karl), 11. znamka toaletnega mila, 12. pogonska naprava, 14. Estonec, 18. klanje, ubijanje, 20. vrsta žabe, 23. okrogla, plitka čepica, 24. partizansko ime narodnega heroja Lada, 25. ruskega komandanta, Gubčeva brigade, 19. korpusa itd., 26. drugo ime za visoko goro Toro (6380 m) v državi Čile severno od Santiaga, 27. severni jelen, 28. spletkar, 29. mesna jed, 30. bogorajski sledilski in filmski igralec (Ljuba), 32. znamka pred vojno priljubljene kave, 33. im. ruskega oklopnega vlaka, ki se je proslavil v revoluciji, 34. skupina ljudi, ki dela samo za osebne koristi, 36. kesanje, 38. vrstni številnik, 40. kratica za »Ljudska tehnika Slovenije«, 41. naša velika, toda nestrupena kača, 44. predlog.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE
VODORAVNO: 1. Turjak, 7. volan, 13. Orjuna, 14. Ivanov, 15. Plana, 16. našila, 17. Sava, 18. stil, 19. AN, 20. okupacija, 21. OK, 26. rana, 27. Unst, 33. tržišče, 35. Antar, 36. opanke, 37. Brioni, 38. karnak, 37. Česnik.

ODLOMEK BESEDILA IZ OMENJENE EMIGRANTSKE BRUSURE

»TV 15« izhaja vsak teden - izdaja ga Predsedstvo Zveze združenjorcev NOV Slovenije - Zavod »Borec«, Ljubljana Beethovnova 10 - Tisk in klisti CZP Ljudske pravice, Ljubljana, Kopitarjeva 2 - list urela uredniški odbor - Letna naročnina 1800 S-dinarjev oziroma 18 novih dinarjev - Posamezna številka stane 50 S-din 32 50 N-par - Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana Beethovnova 10, priti. p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki, 601-8-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-801, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22 607 - Rokopisov ne vračamo

ne defenzive za udarnost brigade. Na to ga je opozarjal tudi glavni štab NOV in PO Slovenije, ki je v svojih poveljih za dejavnost Šlandrove brigade posebej poudarjal, naj čim bolj izvaja velike akcije, v katerih bodo sodelovali vsi njeni bataljoni. Brigadno vodstvo je tudi vedelo, da bo le z ofenzivnimi akcijami ustvarjalo pogoje za mobilizacijo in olajšalo aktivnost politično delo.

Najprej je Šlandrova brigada nameravala napasti sovravno postojanko v Mozirju. Akcijo pa je morala opustiti, ker je tam-

drovci na Tomanovi planini uspešno obračunali s svojimi nenehnimi zasledovalci. Brigada je obkolila enoti SS policije in orožnikov ter ju po štirurnem boju pognala v paničen beg. Posamezne skupine borcev so jih zasledovale prav do Gornjega grada. Nemci so imeli hude izgube, šlandrovcev pa je uspelo ujeti komandanta policijske enote. Posebno pomembna pa je bila za nadaljnjo aktivnost brigade zaplenba novega orožja, municije in opreme.

Potem se je brigada premaknila na Menino planino. Tu je

prebila v vežo postojanke, od koder pa se je morala zaradi hudega ognja umakniti. Ze ob 18.30 so orožniki po radijskem oddajniku prosili 19. SS policijski polk v Celju za pomoč.

Medtem pa je bila utrjena zgradba že popolnoma obkoljena. Minerci so pripravili razstrelivo za miniranje in se približevali postojanki po potoku, od koder je bilo do nje le nekaj korakov čistine. Orožniki so se srdito branili. V akcijo so stopili mitraljezci in jih prisilili — h kratkotrajnemu umiku od strelnih lin. Minerci so stekli do

lovskih pušk, 6 samokresov, 1 brzostrelko, glavo težkega mitraljeza ter veliko municije in vojaškega materiala. Zal pa je mnogo dragocenega orožja zgorelo.

Med bojem je skupina šlandrovcev popolnoma uničila občinski urad, delno požgala šolo, uničila telefonsko napeljavno ter kaznovala dva izdajalca.

Nemci so že ponoči poslali napadeni postojanki pomoč. Prvi bataljon pa je v zasedi proti Trojanam pognal v beg nemško kolono, ki sta jo varovala oklopnjak in težki mino-

sebej utrjeni s cementnimi proso-brani in strelskimi linami. Zato so bile tudi izgube brigade precejšnje. Padli so namestnik komandanta bataljona Rudi Kurat-Džek, en politdelegat in en vodnik, 13 borcev pa je bilo ranjenih, med njimi tudi komisar brigade Jože Berkopec-Mišelj. Orožnikov je bilo v postojanki 28. Po skrivnem izhodu jih je uspelo zbežati v orožniško postojanko v Krašnji 9, na Vransko so se zatekli 3, v ruševinah pa so našli policisti 3 ranjence, vsi drugi pa so bili ubiti, med njimi tudi orožniški oficir.

Zavzetje motniške postojanke je Nemce hudo prizadelo. V svojem poročilu so skušali ta udarec ublažiti s tem, da so moč napadalcev ocenili na kar 2000 mož. Orožniško glavarstvo v Kranju je že 4. februarja ukazalo, da se morajo postojanke utrditi po zgledu motniške. Policijske, wehrmanske in orožniške enote ter čeželnih strelci pa so po tem napadu tudi stalno zasledovali brigado in ji že kmalu prizadejali hude izgube, ki so nato brigadi oteževale izvajanje ofenzivnih akcij v zvezi s pohodom XIV. divizije. Vse omenjene akcije so bile namreč izvedene še v času, ko je bila XIV. divizija na Hrvaškem.

Likvidacija motniške postojanke je izredno spodbudno vplivala na dejavnost organizacij OF v kamniškem okrožju, še posebej pa v tuhinjskem okraju. To je bila prva velika ofenzivna akcija na tem sektorju po decembrski nemški hajki. Akcija v Motniku je znova pokazala veliko učinkovitost Šlandrove brigade pri napadih na utrjene postojanke. Navedene akcije tudi pričajo, da si je štab Šlandrove brigade kljub hudim težavam zelo prizadeval izpolnjevati povelja glavnega štaba NOV in POS ter ukaz maršala Tita o ofenzivnih akcijah v zvezi s tako imenovano VI. sovrano ofenzivo. M. S.

Zmaga šlandrovcev v Motniku

kajšnja posadka nenadoma do-bila veliko okrepitev. 15. januarja je brigada poškodovala železniško progo Soštanj—Paka, požgala telefonske drogove ob njej in izvedla prehranjevalno akcijo v Gorenjem. V noči od 20. na 21. januar je brigada napadla dve močno utrjeni postojanki v Črni na Koroškem. Ta velika akcija, ki zaradi pomanjkanja težkega orožja in municije ni povsem uspela, je ugodno vplivala na bojno moralo borcev. S tem napadom je štab uspešno rešil problem prehrane, pa tudi plen v orožju je bil dragocen.

Po tej akciji so nemške kolone še z večjo zagrizenostjo zasledovale brigado. Ze naslednji dan so se šlandrovci uspešno spopadli s policisti in vermani v Budni, ki so hoteli brigado obkoliti. Po tem spopadu se je vrnil v brigado komandant Jan-ko Sekirnik-Simon, ki je bil hudo ranjen ob zavzetju sovrane postojanke v Novi Stifci. Tedaj je prišel v štab brigade tudi namestnik polikomisarja IV. operativne cone Božidar Gorjan-Bogo. Dne 27. januarja so šlan-

štab dobil od aktivistov tuhinjskega okraja podatke o orožniški postojanki v Motniku in sklenil, da jo brigada napade. Dne 1. februarja so šlandrovci v sončnem popoldnevu odšli proti Tuhinjski dolini. Med kratkim postankom v Zgornjem Okrogu v Hudmanovi domačiji je štab dobil od sekretarja okrajnega odbora OF Tuhinj Josipa Jerasa-Branka še nekaj podatkov o razmerah v Motniku. Nato je sklenil, da I. bataljon postavi zasedo proti Vranskemu in Trojanam z nalogo, da zadrži sovražnika, dokler ne bo postojanka v celoti uničena; 2. bataljon je moral zasedo pred Kozjakom onemogočiti prodor sovražnika iz Kamnika, 3. bataljon in minerski vod pa sta dobila nalogo, da neposredno napadeta sovravno postojanko.

Že o mraku je bil ta bataljon nad Motnikom. Štab brigade je nato poslal eno četo, da napade postojanko z južne strani, dve četi pa sta se v strelchi pomikali proti njej od cerkve. Borci so hoteli orožnike presenetiti pri večerji. Na načrt jim ni uspel, vendar se je skupina borcev

postojanko in naglo potisnili skozi odprtino razstrelivo, pritrjeno na dolgi palici. Nekaj trenutkov kasneje je močna eksplozija razrušila velik del stene in razmajala vso zgradbo. Iz postojanke so se zaslišali kriki ranjencev. Vse to pa odpora orožnikov ni zlomilo. Bombašem, ki so izvedli juriš po eksploziji, so se tako odločno uprli, da so se morali umakniti. Prvemur jurišu je sledil drugi, ki je bil znova odbit. Število ranjenecv med borci je znova poraslo. Komandant Simon je zato ukazal, naj postojanko zažgo. Ognjeni zublji so začeli uničevati zgradbo in z njo tudi dragoceno orožje, s katerim so borci tako želeli okrepiti oborožitev brigade. Med požigom je skupina orožnikov po skrivnem rovu, za katerega partizani niso vedeli, ušla iz postojanke. Nekaj orožnikov pa je s streljanjem še naprej onemogočal borcem, da bi vdrli v postojanko. Javili so se prostovoljci, ki so se z dolgo lestvijo splazili do postojanke in nato vdrli v prvo nadstropje. Iz ognja in ruševin so rešili 8 pušk, 1 tromblonsko puško, 5

met. Tudi tu so imeli policisti več žrtv. Prvi bataljon 19. SS policijskega polka v Celju je nato 2. februarja zgodaj zjutraj poslal v Motnik 180 mož, v pripravljenosti pa je imel še 130 mož. Prav tako je bila zaradi napada na Motnik alarmirana ena četa 937. bataljona 18. polka čeželnih strelcev. Skupaj s policisti so v poznih jutranjih urah prišli v Motnik tudi vermani. Dobili so natančne informacije, da se je brigada po peturnem boju umaknila proti Menini planini.

V bojnem poročilu štaba IV. operativne cone z dne 6. februarja je navedeno: »Orožniki so bili najbolj zagrizeni hitlerjanski banditi, strah in trepet vsega prebivalstva v okolici. Nudili so tako srdit odpor, da je bilo treba vsakega posebej ubiti med ruševinami in kamenjem v razbiti postojanki, od koder so napol mrtvi prežali na vsakogar, kdor se jim je hotel približati.« Postojanka je bila ena najbolj utrjenih na kamniškem sektorju in je vsa zgradba bila kot en sam bunker. Notranji prostori so bili še po-